

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

PETRA HALUZÍKOVÁ

5. ročník – prezenční studium

Obor: Pedagogika – sociální práce

DĚTI, VOLNÝ ČAS A MASMÉDIA

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Evžen Růžička, CSc.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu.

V Olomouci dne 21. 3. 2011

.....

podpis

Děkuji RNDr. Evženu Růžičkovi, CSc., za odborné vedení, vstřícný přístup a čas, který mi věnoval jako vedoucí mé diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 DĚTSTVÍ	9
1.1 Mladší školní věk.....	9
1.1.1 Tělesný vývoj.....	10
1.1.2 Vývoj poznávacích procesů.....	10
1.1.3 Socializace a emocionální vývoj.....	11
1.2 Období dospívání.....	12
1.2.1 Prepuberta.....	13
1.2.2 Puberta.....	14
1.2.3 Adolescence.....	16
2 MASMÉDIA	18
2.1 Dělení masmédií.....	19
2.2 Funkce masmédií.....	20
2.3 Masmédia a společnost.....	21
2.3.1 Vliv masmédií.....	22
2.3.2 Manipulace v médiích.....	26
2.4 Mediální výchova.....	26
2.5 Televize.....	29
2.5.1 Vliv televize.....	31
2.5.2 Televize jako socializační instituce.....	31
2.5.3 Reklama.....	32
2.6 Počítač.....	33
2.7 Internet.....	35
2.8 Rozhlas.....	37
2.9 Tisk.....	38
2.9.1 Noviny.....	39
2.9.2 Časopisy.....	39
2.9.3 Knihy.....	40
3 VOLNÝ ČAS	41
3.1 Vývoj volného času.....	41
3.2 Vymezení pojmu.....	42
3.3 Masmédia a volný čas.....	44

3.4 Pedagogické ovlivňování volného času.....	45
3.5 Instituce pro volný čas dětí.....	46
3.6 Pedagogika volného času.....	48
3.6.1 Základní pojmy pedagogiky volného času.....	49
3.6.2 Pedagog volného času.....	52
4 PRAKTICKÁ ČÁST.....	54
4.1 Výzkumné šetření.....	54
4.2 Formulace hypotéz.....	54
4.3 Výsledky dotazníkového šetření.....	56
4.4 Zhodnocení dotazníkového šetření.....	75
ZÁVĚR.....	78
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	80
PŘÍLOHY.....	83
ANOTACE	

ÚVOD

Volný čas dětí a jejich vztah k masmédiím je v současnosti hodně probírané téma. Na danou problematiku existuje celá řada názorů a já bych je chtěla uspořádat a setřídít.

Mnoho dospělých se dnes pozastaví nad tím, kolik času děti stráví u počítače hraním her nebo na internetu. Nejčastější reakce, které nás napadají jsou, že rodiče na své děti nemají čas, protože jsou v zaměstnání nebo si chtějí odpočinout a chtějí mít chvíli jen pro sebe. Maminky zase „odloží“ své dítě k televizi, aby si mohly uklidit nebo uvařit. Ve svém blízkém okolí mám několik dětí od těch nejmenších až po dospívající a vím, že někdy tomu tak skutečně je. Především prarodičům může připadat divné, že rodiče nechají děti tak dlouho sedět u počítače, nemohou pochopit, jak se jim to může líbit víc než kopat si venku do balónu nebo jezdit na kole. Důvodem, proč děti většinu svého volného času tráví u masmédií, může být zcela něco jiného. Svět kolem nás se neustále mění a to ve všech směrech. Venku číhá větší nebezpečí než v dřívějších dobách, možná proto tedy rodiče dětem schvalují, aby mezi své koníčky zahrnuly i masmédiá. Také si musíme uvědomit, že dnešní děti vyrůstají v mediálním světě, kde jsou ze všech stran obklopeny různými masmédií. Je pro ně přirozené věnovat se jim i ve svém volném čase. Někomu může připadat, že děti jsou více izolované od svých přátel, ale ony v komunitě jsou, jen prostřednictvím různých sociálních sítí, kterých je dnes celá řada.

Dnes jsou masmédiá pro většinu z nás neodmyslitelnou součástí našeho života. Setkáváme se s nimi a hlavně používáme je každý den. Ať už je to počítač, televize, rádio nebo noviny. Myslím si, že se najde velmi málo domácností, kde by každý den „neběžela“ televize nebo nebylo puštěné rádio. Ať už za účelem sledování či poslouchání nějakého pořadu v televizi či rádiu nebo pouze jako kulisa při výkonu domácích prací. Aniž bychom si to mohli uvědomovat, prostředky masové komunikace, tedy masmédiá, na nás působí a ovlivňují nás. Ze všech stran na nás „útočí“ různé reklamy, které nám říkají co musíme snídat, abychom měli energii na celý den, bez jakého kosmetického přípravku se žádná žena neobejde, co je nejlepší pro naše děti, co dělat když i muži mají své dny, který typ mobilního telefonu je zrovna „in“ a podobně. A zcela jistě mnoho žen vyzkoušelo například nějaký šampon z reklamy jen kvůli tomu, že modelka po něm měla krásné vlasy nebo zkusily umýt koupelnu přípravkem, po

kterém se vana v televizi celá třpytila. Jen to je důkazem toho, že masmédiá na nás působí.

Dnes se také hodně spekuluje o tom, že masmédiá mají na děti negativní vliv, že se zvyšuje agresivita u dětí, což může být způsobeno přítomností násilí v televizi nebo hraním agresivních počítačových her. Děti se tak mohou chtít ztotožnit se svým hrdinou ve své oblíbené hře, což na ně může mít nepříznivý dopad.

Masmédiá nás, ale také mohou ovlivňovat pozitivně, a to zejména co se týká našeho životního stylu nebo zdraví. Nevýhodou je to, že se v televizi objevuje násilí a to často už v odpoledních hodinách, na internetu můžeme objevit cokoliv od erotiky až po agresi. Dospělý člověk je schopen tomuto tlaku odolat, ale mohou takovému vlivu uniknout i děti?

Protože se v dnešní době hovoří o tom, že děti veškerý svůj volný čas tráví u počítačů či televizí, chtěla bych zjistit, zda tomu tak skutečně je. Cílem mé diplomové práce je zjistit, jaký mají děti vztah k masmédiím, k jakým účelům je využívají a hlavně jakou dobu ze svého volného času jim věnují.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část se skládá ze tří kapitol. V první kapitole, dětství, nastíním období dětského věku, protože jsem si jako cílovou skupinu vybrala žáky 2. stupně základní školy. Konkrétně se zaměřím na tělesný vývoj, ale věnovat se budu i vývoji poznávacích procesů a socializaci.

Druhá kapitola se týká masmédií. Uvádím dělení masmédií, jejich funkce, jak působí ve společnosti a jaký mají vliv. Stručně se také zabývám pojmem mediální výchova a na závěr kapitoly popisují jednotlivá masmédiá.

Ve třetí kapitole se zabývám volným časem, konkrétně jeho vývojem a vymezením pojmu. Dále zmíním pedagogické ovlivňování volného času a instituce zabývající se volnočasovými aktivitami. Také představím relativně mladý obor, pedagogiku volného času – čím se zabývá a její principy.

V praktické části se zaměřím na to, jak děti tráví svůj volný čas. Mnozí lidé si myslí, že dnešní děti sedí jen u počítače, hrají hry nebo se celý den dívají na televizi. Proto mě zajímá jak velkou část volného času věnují právě masmédiím a k jakým účelům je používají, zda k zábavě nebo například ke zjišťování informací potřebných ke studiu. Mým cílem je také zjistit, jaké masmédiium děti nejvíce využívají a zda rodiče mají kontrolu nad tím, k čemu jejich děti využívají internet. Také mě zajímá jakou váhu děti přikládají informacím zjištěných na internetu. Provedla jsem dotazníkové šetření na

základní škole v Olomouci. Výsledky budou pro lepší přehlednost zpracovány do tabulek a grafů.

1 DĚTSTVÍ

V následujících kapitolách popisují období dětského věku. Pojem *dětství* znamená období jedince v jeho celém vývoji od narození až po stáří. Tato etapa se dělí na období novorozenecké, kojenecké, období batolete, předškolní a školní věk. Školní věk můžeme rozdělit na období mladšího školního věku, dospívání a adolescenci.

Podle Úmluvy o právech dítěte, se dítětem rozumí: „každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“ (<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>)

Jelikož jsem si pro svůj výzkum vybrala děti základní školy, budu se podrobněji zabývat charakteristikou školního věku.

1.1 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Období mladšího školního věku začíná nástupem dítěte do školy. Časově je toto období vymezeno od 6 – 7 do 11 let. Jedná se o dobu, kdy dítě navštěvuje první stupeň základní školy. Typické jsou první známky pohlavního dospívání.

V odborné literatuře můžeme najít různá členění tohoto období. „Matějček rozlišuje mladší školní věk v užším pojetí (6 – 8 let) a střední školní věk (9 – 12 let).“ (Matějček, 1986 citovaný podle Šimíčkové Čížkové a kol., 2005, s. 93)

Švingalová (2002, s. 36 - 37) uvádí následující dělení:

- *raný školní věk* – jedná se o první a druhý rok školní docházky, typická je změna životní situace a přizpůsobení na školní prostředí,
- *střední školní věk* – jedná se o následující 3 roky školní docházky (tedy 3. – 5. ročník), probíhá příprava na dospívání,
- *starší školní věk* – patří sem období prepuberty a puberty, z pohledu školní docházky se jedná o dobu, kdy dítě přechází na 2. stupeň základní školy (z hlediska věku dítěte je to období od 11 - 12 roku do 15 let).

Začátek školní docházky je pro každé dítě velmi významné a důležité období. Dochází k mnoha změnám, které dítě musí přijmout. Asi nejvýraznějším faktem je to,

že dítě už si nebude jen hrát, ale nastává mu i povinnost učení. Dítě se také musí naučit přijmout autoritu učitele a stává se součástí další sociální skupiny, kde si musí najít své místo.

1.1.1 TĚLESNÝ VÝVOJ

„Období mladšího školáka je ohraničeno první a druhou strukturální přeměnou organismu. Po přechodné disharmonii na počátku období se školní dítě jeví většinou harmonicky rozvinuté, avšak musíme počítat s velkými individuálními rozdíly, včetně rozdílů pohlaví. Biologický věk nemusí vždy korespondovat s kalendářním, individuální růstové i hmotnostní křivky se často značně liší. Většinou pozorujeme akceleraci vývoje u děvčat. Růst těla je ještě po vstupu do školy obvykle zrychlený, zpomaluje se, stejně jako přírůstky hmotnosti kolem 8. roku.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 94)

„Dítě mladšího školního věku má velkou potřebu pohybu, jeho pohybová aktivita je velmi výrazná. V souvislosti se zdokonalováním činnosti smyslových orgánů, svalstva a s vývojem kostry se zlepšuje pohybová koordinace, zejména drobného svalstva ruky. Pohyby dětí jsou rychlejší, přesnější, vytrvalejší, rozmanitější, vytvářejí se předpoklady pro organizovanou tělovýchovu.“ (Hájek a kol., 2008, s. 86)

1.1.2 VÝVOJ POZNÁVACÍCH PROCESŮ

Šimíčková Čížková a kol. (2005, s. 94 - 95) zastává názor, že i v této oblasti je dítě aktivní. Nestačí mu pasivní přijímání informací, je pro něj důležité pochopení souvislostí a snaží se zjistit vlastnosti předmětů. Dítě je v tomto směru vytrvalé a zvědavé. Dále říká, že představivost, v tomto období, dosahuje vrcholu a také podotýká, že dítě je schopno rozeznat skutečnost a fantazii a stále častěji vstupuje do životní reality. Svět představ už využívá například jen ve hře. Realita začíná být nadřazená fantazii a pomocí školní práce se rozvíjí úmyslná představivost. Také zdůrazňuje, že na začátku školního věku je dominantní především neúmyslná paměť spojená s vnímáním a ke spojení nových poznatků s těmi předešlými potřebuje dítě pomoc druhé osoby, nejlépe dospělého.

Důležité je tzv. názorné vyučování. Učitel by měl při svých hodinách využívat např. obrázky nebo různé praktické pomůcky.

„Vnímání se v tomto období zdokonaluje v souvislosti s vyzríváním smyslových orgánů. Charakteristickým jevem, je že dítě vnímá lépe a přesněji to, co je názorné, živé, co v něm vzbuzuje bezprostřední emocionální reakci. Nedokonalé je stále vnímání prostoru a času.“ (Hájek a kol., 2008, s. 86 – 87)

„Paměť dětí v tomto věku je také konkrétní, názorná, tzn. že si snadno zapamatovávají konkrétní údaje. Děti mají sklon k mechanickému zapamatování, jistě i pro nedostatečnou slovní zásobu k volné reprodukci. Mechanická paměť bývá na dobré úrovni. S rozvojem myšlení a řeči se však stále více uplatňuje i paměť logická.“ (Hájek a kol., 2008, s. 87)

Některé děti se na počátku školní docházky nedokáží dlouho soustředit a často nedokáží odolat rušivým vlivům. Vhodné by bylo, aby pedagog během výuky rovnoměrně rozložil zadávání úkolů a děti zbytečně nepřetěžoval. Efektivní je, během výuky, zařazení odpočinkových aktivit a využívání alternativních vyučovacích metod. Tím učitel u dětí opět vzbudí pozornost, a zároveň je tak může motivovat k další činnosti.

S nástupem do školy se také rozvíjí řeč dítěte. Začíná používat delší věty i souvětí. Ve škole se naučí číst, psát a osvojí si spisovný jazyk. Vyjadřování dítěte bývá ovlivněno prostředím, ve kterém vyrůstá, zejména pak rodiči.

1.1.3 SOCIALIZACE A EMOCIONÁLNÍ VÝVOJ

„Trvá značná *citová ovlivnitelnost*. Emocionální stránka má rozhodující vliv na úspěšnost i spokojenost žáků. Citový rozvoj a postupná schopnost sebepoznání prokazují souvislosti s kognitivním vývojem. Začínají se rozvíjet vyšší city (etické, estetické, sociální, intelektové). *Hodnotová orientace a sociální kontrola* jsou zpočátku velmi labilní, závislé na situaci a autoritě. Během období mladšího školního věku se sociální normy morálního jednání začínají stabilizovat, s výjimkou abstraktních hodnot (heteronomní morálka určovaná druhými, především příkazy dospělých, se kolem 8. roku mění na autonomní; dítě uznává určité jednání za správné či nesprávné samo

o sobě, bez ohledu na autoritu). *Morální vývoj* je silně ovlivněn výchovnými postupy a způsobem interakce mezi členy rodiny.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 97)

Podle Švingalové (2002, s. 37 - 38) je důležité, aby si dítě v tomto období vytvořilo kladné sebehodnocení. Dále doplňuje, že k nízkému sebehodnocení mají sklon děti, které nedokáží splnit očekávání rodičů či učitelů nebo děti obtížně se přizpůsobující školnímu režimu. Často se jedná o děti, které jsou impulsivní, pomalejší než ostatní děti a děti jednající chaoticky.

To, jak se dítě vnímá hodně závisí i na tom, jak ho vnímá jeho okolí, například učitele nebo spolužáci. Nejpevnější vztah má však dítě se svými rodiči. Jestliže rodiče budou dítěti dávat najevo, že je méněcenné, začne si to myslet i dítě. A to může mít důsledky i ve škole. Dítě bude mít nízké sebevědomí, nebude si věřit, a to se odrazí na jeho školním výkonu.

Dítě si vytváří vztahy se svými vrstevníky. Dle Švingalové (2002, s. 38) patří potřeba kontaktu s vrstevníky mezi nejvýznamnější potřeby dítěte.

„Dětská skupina bývá na začátku školního věku málo diferencovaná, vztahy ke spolužákům jsou spíše nahodilé, teprve ke konci tohoto období se objevují trvalejší vztahy přátelství a celá skupina se diferencuje. Chlapecké a dívčí skupinky jsou v tomto období velmi vzdáleny.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 98)

1.2 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

„Období dospívání je v literatuře děleno rozdílně. Můžeme se setkat s členěním na fáze puberty a adolescence, na dělení do dvou period – časnou a pozdní adolescenci, nebo na členění diferencovanější, které tuto vývojovou etapu rozděluje na prepubertu, pubertu a adolescenci.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 101)

Oproti tomu Švingalová (2002, s. 39) rozlišuje etapu dospívání na období pubescentní (starší školní věk ze školského hlediska) a adolescentní. Období dospívání charakterizuje jako etapu vyznačující se prvními známkami pohlavního zrání (prvními sekundárními pohlavními znaky) a akcelerací růstu, a také jako dosažení plné pohlavní zralosti (plné reprodukční schopnosti) a dokončením tělesného růstu. Dále uvádí charakteristické znaky dospívání dle E. Eriksona: hledání a vytváření vlastní identity, ztrátu předešlých jistot a boj s pocitem nejistoty a pochybnostmi o své vlastní identitě.

Dospívání je u obou pohlaví odlišné – dívky dospívají dříve než chlapci. Záleží, ale na jednotlivcích, jak dobu dospívání budou prožívat. Obecně však můžeme říci, že dospívání bývá velice bouřlivé období. Dochází k mnoha důležitým změnám. Jednou z nich je to, že se jedná o jakýsi přechod mezi dětstvím a dospělostí. Jedinec se začne měnit jak po fyzické, tak po psychické stránce. Změna fyzického vzhledu je pro dítě v tomto věku velice citlivá událost. Dospívající se stává více nezávislý, utváří si své vlastní názory a dochází tak k odmítání jiných autorit, ale i přesto potřebuje oporu svých blízkých zejména pak rodičů.

Ve své práci použiji vývojové dělení dospívání na tři období (prepubertu, pubertu a adolescenci).

1.2.1 PREPUBERTA

Prepuberta začíná u děvčat kolem 10. roku a u chlapců v 11 letech.

„V somatickém vývoji nastupují výrazné změny v proporcích těla, začíná období vytáhlosti, které je charakteristické intenzivním růstem končetin i trupu (chlapci vyrostou až o 22 cm). Ve fyziologických pochodech začínají působit endokrinní změny, zvyšuje se produkce pohlavních hormonů a následkem toho se pak objevují druhotné pohlavní znaky.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s.102)

Dále uvádí, že po fyzické stránce začínají značné intersexuální rozdíly. Z biologického hlediska končí toto období u dívek první menstruací a u hochů prvními ranními polucemi. Rychlý fyzický vývoj není v souladu s psychickým. „Diskrepance somatického a psychického vývoje se projeví v úrovni motoriky. V hrubé motorice se objevuje přechodná neobratnost, nekoordinovanost pohybů, zvláště u chlapců. Proto se u nich mohou přechodně projevit problémy v tělesné výchově.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 103)

V tomto období je velmi důležitý přístup učitele, který by měl být oporou pro své žáky. Velmi neprofesionální by bylo, kdyby učitel upozorňoval na nemotorné pohyby žáka a zesměšňoval je.

Podle Šimíčkové Čížkové a kol. (2005, s. 103) je rychlý růst příčinou horší fyzické výkonnosti. Typické je střídání krátkých fyzických aktivit s pocitem únavy. Jako další typický znak prepuberty uvádí střídání nálad od agresivity až po apatii. Dále říká, že fantazie má velký význam a projevuje se jako denní snění. Nadbytek takového

snění zhoršuje motivaci pro učení a zaměřenost na současné povinnosti, a proto může blokovat úspěšnost ve škole.

„Podstatné vývojové změny se projevují v myšlení. V prepubertě začínají kvantitativní i kvalitativní změny myšlení, začíná se projevovat narůstající počet úspěšně řešených problémů novým způsobem, výrazně odlišným od mladšího školáka. Charakteristické pro prepubertální věk je počínající postupný přechod od konkrétních operací k formálním operacím, tedy počátek abstraktního myšlení, jehož vývoj se dokončuje v pubertě a adolescenci.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 104)

Dalším projevem je časté střídání citů. Ten, kdo má ve svém okolí prepubertální dítě si jistě všiml, že stačí jakýkoliv nevýznamný podnět, aby dítě zareagovalo neadekvátně. Časté jsou výbušné reakce.

Typické je také to, že se chce dítě osamostatňovat. Není tak citově vázané k rodičům a více si vytváří vztahy s vrstevníky. Časté je vytváření skupin, kde převažuje stejné pohlaví.

Období prepuberty je náročné jak pro dítě, tak i pro jeho okolí. Rodiče by neměli brát konkrétní projevy prepubertálního období (výbušné chování, střídání nálad nebo odmítání jejich autority) jako vzpouru proti nim. Měli by si uvědomit, že tyto znaky jsou součástí této vývojové etapy a dávat svému dítěti pocit jistoty a bezpečí.

1.2.2 PUBERTA

Druhým obdobím dospívání je puberta – někdy označována jako *vlastní puberta*. Trvá do 15. roku dítěte.

„V tomto období se začíná vyrovnávat diskrepance mezi somatickým a psychickým vývojem. Fyzický růst se zpomaluje a rozvíjí se hlavně psychické funkce. Puberta je obdobím pohlavního dozrávání, které přeměňuje dítě na biologicky zralého dospělého, schopného sexuální reprodukce. Panuje obecný názor, že puberta je období krizí a vzpurnosti a musí s sebou přinášet i konflikty s dospělými. Výzkumy však potvrzují, že problematické chování těchto dospívajících může proběhnout, a převážně probíhá, bez větších chaosů, jestliže dosavadní výchova a jejich vývojové zkušenosti nezaznamenaly vážnější konflikty, kdy přístup rodičů byl vstřícný a akceptující jejich individuálnost, nebyli ponižováni a nezažívali pocity méněcennosti.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 105 – 106)

Dle Šimíčkové Čížkové a kol. (2005, s. 106) se v oblasti motorického vývoje začíná zpomalovat, růst končetin, a naopak roste svalstvo a vnitřní orgány. Tělo se podobá dospělému člověku.

Jak uvádí Šimíčková Čížková a kol. (2005, s. 106 - 108) v tomto období se zřetelně rozvíjí logická paměť, která má výběrový charakter. Jedinec si lépe pamatuje obsahy, které mají logické souvislosti. V paměti jsou pak uloženy dlouhodoběji a účinek mechanického učení je krátkodobější. Výběrovost se projevuje zejména v učení, kdy si lépe zapamatuje a vybavuje poznatky a fakta, která ho zajímají. V myšlení se zlepšuje schopnost abstrakce. Hypotetické a deduktivní usuzování je na úrovni dospělých. Podle Piageta se tato etapa jmenuje stádium formálních operací. Dospívající umí myslet logicky o abstraktních pojmech a stále si ověřuje dané hypotézy. Emocionalita období puberty se ukazuje zejména v sociálních vztazích, jedná se o sociální city. Nápadně povoluje emoční vazba k rodičům, kdy se neschvalují jejich citové projevy a děti k nim neprojevují velkou vřelost.

Při učení je důležité, aby učitel žáky vhodně motivoval a vzbudil zájem o právě probíranou látku.

Jak uvádí Švingalová (2002, s. 41) v tomto období je pro pubescenta důležitější navázat kontakt s jedincem stejného pohlaví tzv. párové intimní homogenní přátelství, což už skupina nesplňuje.

V období puberty se objevuje první zamilování, často, ale nemá dlouhé trvání. Jedinec v tomto věku bývá nespokojený sám se sebou. Kriticky hodnotí svůj vzhled i postavu a ztotožňuje se s hezcím vrstevníkem. Pubescent se snaží být více nezávislý, což dává najevo např. odlišnými názory nebo nezájmem. Typické je, že se snaží chovat jako dospělý. Projevuje se to experimentováním s alkoholem či cigaretami.

„Mezi vrstevníky je charakteristická uniformita jak v oblékání, tak v chování a názorech. V těchto skupinách ztrácí svou individualitu, přejímá skupinové vzory i hodnoty, diskutuje o morálce, o smyslu života, zažívá podporu vlastních názorů.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 109)

„Průběh puberty do značné míry záleží na úrovni rodinných vztahů a na zájmové orientaci. Tam, kde je funkční rodina s blízkými vzájemnými vztahy a tam, kde má dospívající vypěstované intenzivní zájmy, jimž se aktivně věnuje, zpravidla nedochází k dramatickým konfliktním vyhocením.“ (Paulík, 2002, s. 38)

1.2.3 ADOLESCENCE

Adolescence je poslední etapou dospívání. Trvá asi od 16. – 17. roku do 20 let. Charakteristickým znakem konečné fáze adolescence je ukončení studia respektive profesní přípravy na budoucí povolání.

„Hlavní vývojový úkol adolescenta je vytvořit si pocit vlastní identity, přijmout normy společnosti, vytvořit si vědomí vlastní hodnoty, přijmout za své morální principy dané společnosti, postupně se stát nezávislymi na rodičovské autoritě a vytvářet heterosexuální vztahy. Adolescent se tak postupně stává osobností, získává charakteristické vzorce myšlení, emocí a chování, které ovlivňují jeho interakce s prostředím.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 111)

„Utváření identity v daném období komplikuje jeho vývojová specifická. Adolescent v zásadě odmítá být dítětem, ale jeho/její vztah k dospělosti není jednoznačný. Stále v nějaké podobě přetrvává rozpor mezi fyzickou a sociální zralostí. Okolí mnohdy jedince nerespektuje jako zcela dospělého, starší jej přezírají, jeho větší či menší ekonomická závislost na rodičích často trvá.“ (Paulík, 2002, s. 39)

Jak uvádí Helus (2003, s. 75) identita se utváří zejména v oblasti:

- mezilidských vztahů – vymaňování se z úzké vazby na rodinu a s tím spojené vytváření partnerských, kamarádských a skupinových vztahů,
- psychosexuální – hledání partnera, uvažování o manželství, rodičovství či zakládání domova,
- pracovní – stanovení perspektiv profese a s tím spojené očekávání společenského uplatnění nebo ekonomického zajištění,
- názorové – ujasnění životní orientace,
- individualizace – hledání vlastního životního způsobu,
- občanské seberealizace – účast v organizacích, participace na akcích, zapojování do hnutí.

Adolescent nedokáže předvídat důsledky svého chování, což znamená, že často jedná bez uvážení. Až s odstupem času si uvědomí, že v dospívání udělal něco, co bylo velmi nezodpovědné a mohlo to třeba i ohrozit jeho život.

„V tomto období se prosazuje nová tendence v kognitivním vývoji a tou je systematizace poznatků, adolescent zjišťuje vztahy a souvislosti mezi nimi, poznává

nové obory a je schopen získat v nich širokou pojmovou znalost.“ (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s. 115)

Dle Švingalové (2002, s. 42) jsou pro období adolescence typické hlubší a trvalejší partnerské vztahy. V oblasti sociálních rolí jedinec prochází řadou změn. Z žáka se stává student, event. učeň a na konci tohoto období se stává dospělým jedincem jak po biologické, tak i po psychosociální stránce.

Na konci období adolescence stojí jedinec před důležitým úkolem, kterým je volba budoucího povolání. Tento úkol nebývá pro adolescenta příliš jednoduchý. Často se stává, že ještě neví co by chtěl v budoucnu dělat, a také dochází k tomu, že rodiče mají odlišnou představu než jejich dítě, a tak dochází ke střetu zájmů.

2 MASMÉDIA

Druhým klíčovým slovem mé diplomové práce je masmédiium. Jako první vysvětlím, co pojem *masmédiium* znamená. Dále se budu věnovat dělením masmédií, jejich funkcemi a jak masmédiia působí na společnost. Na závěr budu charakterizovat jednotlivá média.

„Masovými médii se rozumí taková média, která dokáží multiplikovat sdělení veřejného charakteru a rozšiřují je směrem k širokému, rozptýlenému, rozmanitému a individuálně neurčenému anonymnímu publiku.“ (Urban, Dubský, Murdza, 2006, s. 21)

Mezi masmédiia můžeme zařadit noviny a časopisy, knihy, televize, rádio a všechny druhy zvukových a obrazových záznamů jako video, DVD, CD či internet.

„Masmédia jsou souhrnem technologických a organizačních postupů a institucí vytvářejících rámec pro realizaci komunikačních procesů v „masovém“ měřítku.“ (Korda, 2005, s. 10)

Slovo masmédiium můžeme nahradit pojmy: hromadné sdělovací prostředky nebo prostředky masové komunikace.

Stručně bych vysvětlila spojení *masová komunikace*.

Komunikace pochází z latinského *communicatio* – sdělení, sdílení a znamená: „přenos (vysílání a příjem) informace pomocí znakového systému jazykového (verbální k.) nebo jiného (signály), uskutečňovaný mezi lidmi přímo nebo pomocí technicko-organizačních prostředků.“ (Musil, 2008, s. 7)

Masovou komunikaci tedy chápeme jako: „proces během něhož dochází k přenosu masového sdělení (text, hudba, obraz) od jeho odesílatelů, komunikátorů (autora, zdroje sdělení, novináře, spisovatele, režiséra a jeho štábu, redaktora...) prostřednictvím masových médií (knihy, rozhlas, televize, noviny, filmy, reklama, web, hudební nosiče, iPod... a všechny jejich technické doplňky) k masovému adresátovi (publikum, čtenáři, diváci, posluchači).“ (Srpková, 2007, s. 12)

Další definice zní, že masová komunikace je: „komunikace mezi skupinou osob a širokým, rozptýleným publikem zprostředkovaná médiem.“ (Lokaj, 2008, s. 16)

2.1 DĚLENÍ MASMÉDIÍ

V odborné literatuře můžeme najít různá členění masmédií. Nejčastěji se uvádí dělení podle McLuhana na **horká** a **chladná**.

Jak uvádí Srpová (2007, s. 14) hlavním znakem tohoto dělení je aktivní zapojení příjemce do komunikace.

Postler (2003, s. 15 - 16) řadí mezi horká média rozhlas, televizi nebo kino a konstatuje, že mají silný účinek na emoce lidí a za pomoci obrazu, zvuku, hudby a mluveného slova působí na více lidských smyslů. Oproti tomu chladná média, mají na emoce člověka menší vliv a řadí sem: tisk, billboardy, prospekty, obaly apod. Za kladnou vlastnost chladných médií považuje jejich uchovatelnost a také to, že záleží na jedinci jaký si zvolí rytmus přijímání informací.

Urban, Dubský, Murdza (2006, s. 22) uvádí další časté dělení masmédií:

- **elektronická masmédiá** – např. televize, video, počítač a internet,
- **klasická** – ostatní média.

Musil (2005, s. 4) rozlišuje v České republice **celoplošná** (celostátní) a **regionální** masmédiá.

Mezi celoplošná masmédiá patří:

- televizní programy – např. ČT 1, ČT 2, NOVA, PRIMA,
- v případě rozhlasu – např. radiostanice EVROPA 2, ČRo, IMPULS,
- denní tisk – MF Dnes, Blesk, Lidové noviny, Právo apod.,
- odborný ekonomický tisk – např. Hospodářské noviny,
- časopisy – např. Květy, Reflex aj.,
- internet jako celek.

Mezi regionální masmédiá patří:

- regionální TV vysílání,
- regionální deníky, týdeníky a časopisy,
- regionální rozhlasové stanice.

2.2 FUNKCE MASMÉDIÍ

Funkcí masmédií je nepřeborné množství. Jako první se nám nejspíš vybaví funkce zábavy nebo relaxace, která spočívá např. ve sledování oblíbených pořadů v televizi nebo v poslouchání oblíbené rozhlasové stanice, patří sem také čtení knih či „surfování“ po internetu. Neměli bychom zapomínat na funkci informační. Masmédia jsou pro nás velkým zdrojem informací – zpravodajské pořady nám ukazují co se děje jak v naší republice, tak ve světě a sledováním naučných pořadů si můžou dospělí i děti rozšiřovat svoji oblast vědění. Nakonec nesmíme zapomenout na internet, kde si můžeme vyhledat jakékoliv potřebné informace.

Nyní se podíváme na to, jaké funkce uvádí literatura.

Musil (2005, s. 7) za základní funkci médií považuje ukládání informací a jejich lepší pohyb.

„Mezi funkcemi, které se médiím připisují jsou rovněž odstranění nudy, zábava, trávení volného času, podněcování představitosti, získávání znalostí o prostředí, v němž člověk žije, „životní podpora“, růst sebevědomí na základě konzumace mediálních obsahů, jež zdůrazňují význam vlastní role (např. u žen v domácnosti), posilování dominantních hodnot a norem, poskytování aktuálních témat k diskuzím, možnost zbavení se vnitřních psychických anebo sociálně nebezpečných napětí, náhražka „reálného“ interpersonálního styku.“ (Kunczik, 1995, s. 160)

Musil (2007, s. 55) rozlišuje 3 základní funkce masmédií:

- informační – kam patří zprávy, reportáže, aktuality; záměrem je rozšíření vědomí adresáta,
- zábavná – patří sem hudba, dramatické a literární formy, humor, hudební a filmové klipy, sportovní přenosy a ostatní formy zábavy,
- reklama – účelem je dosažení určitého chování často ve sféře nákupu a spotřebě konkrétního zboží či služby.

„Lze samozřejmě uvést řadu dalších funkcí médií, např. výchova publika, vzdělávání, různé působení sociální či politické atd., ale tyto dílčí funkce lze vždy zařadit do některé ze tří výše uvedených kategorií, nejčastěji pod informační funkce, byť je v reálných případech lze často označit spíše jako desinformace nebo přímo snížení obsahu vědomí diváka („vymývání mozku“).“ (Musil, 2007, s. 56)

Další funkce uvádí Urban, Dubský, Murdza (2006, s. 56):

- nastolování agendy – výběr problémů a témat, která zasluhují naši pozornost,
- relaxační a rekreační – zábava a uvolnění,
- komunikační – témata k běžné konverzaci,
- informační a vzdělávací,
- socializační – formuje naše potřeby a vkus,
- kulturní – přináší kulturní dědictví.

2.3 MASMÉDIA A SPOLEČNOST

Dle Musila (2005, s. 7) skutečný význam masmédií ve společnosti spočívá v nepřímém a dlouhodobém vlivu, který mají na lidskou kulturu, čili nejedná se o bezprostřední působení na specifické příjemce. Dále zastává názor, že média nastolují novou formu moci. Uvádí příklad, kdy se z lidí, kteří mohou číst stávají lidé, kteří musí číst a nezáleží na tom jestli jsou nuceni povinnou školní docházkou nebo je pro ně četba pravidelným zvykem.

Dle Musila (2008, s. 43), ale masmédia přinesla společnosti také několik pozitivních efektů:

- *zpřístupnění kultury, zábavy a informací široké veřejnosti,*
- *zvýšení aktuálnosti informací,*
- *bezprostřední poznání a to hlavně osobních vlastností politiků a opravdového průběhu závažných událostí,*
- *informační a názorová homogenizace společnosti na regionální, národní i mezinárodní a globální úrovni,*
- *okamžité rozšíření poplachové zprávy.*

Musil (2005, s. 8) konstatuje, že dopadem informací, které šíří masmédia je formování veřejnosti. Člověk je nenápadně přizpůsobován požadavkům systému a to tím, že je potlačeno jeho kritické myšlení. Masmédia slouží k potěšení, rozptýlení a uvolnění a tím představují falešné potřeby. Dále pokračuje, že důsledkem těchto nových potřeb může vzniknout deprivace tedy *situace relativního strádání*. Jedná se

o to, že televizní vysílání nám ukazuje blahobyť jako něco dosažitelného, ale ve skutečnosti je tomu jinak.

2.3.1 VLIV MASMÉDIÍ

„Na konci 60. let převzala moc nad Západem televizní realita – to znamená, že lidé začali věřit tomu, co viděli v TV na úkor toho, co kolem sebe viděli po zbytek času.“

(Pier Paolo Pasolini)

Z tohoto citátu je nám jasné, že masmédiá výrazně působí na společnost. Lidé se často nechávají ovlivnit tím, co vidí v televizi a okamžitě toto sdělení přijímají za jedinou neměnnou pravdu. Ještě horší dopad to, ale může mít na děti, které těžko rozeznávají realitu od skutečnosti. Potom se může stát, že se dítě bude chtít ztotožnit se svým oblíbeným akčním hrdinou a bude ho napodobovat. To by mohlo mít nedozírné následky.

Masmédiá nás ovlivňují v mnoha směrech – po stránce politické, ekonomické nebo i např. v oblasti módy. Většina žen se snaží oblékat podle toho co se právě nosí, a právě to nám ukazují téměř všechna masmédiá. Dále je tu otázka našeho vzhledu. V televizích nebo časopisech můžeme vidět hubené modelky, herečky nebo zpěvačky ve značkovém oblečení s nádhernou postavou. Zde je problém hlavně v tom, že zejména mladé dívky se chtějí podobat tomuto „ideálu krásy“ a nechají se v tomto směru snadno ovlivnit. To má většinou nepříznivý dopad na jejich fyzické i psychické zdraví.

Lokaj (2008, s. 9) uvádí, že média jsou v oblasti masové komunikace prostředníkem mezi světem a lidmi, a proto mají na lidi, jejich myšlení a jednání velký vliv. Dále konstatuje, že média poskytují pozměněné informace, které pak nemusí odpovídat realitě. Lidé pak nejednají na základě toho co se stalo, ale podle toho, co si myslí, že se stalo čili na základě událostí, které masmédiá poskytují.

„Vliv médií je možné hledat na úrovni jednotlivce, tedy jako fyziologickou, postojovou, citovou či jinou reakci individua na jednorázové, krátkodobé nebo naopak opakované, dlouhodobé vystavení se působení médií spojené s proměnami v postojích, názorech a zvycích, dále na úrovni sociálních skupin (např. jako vliv na slovník či oblékání mládeže) a konečně na úrovni společenské.“ (Jiráček, Köpplová, 2003, s. 179)

Musil (2005, s. 8) uvádí několik negativních a pozitivních vlivů masmédií.

NEGATIVNÍ

- Snižování vkusu veřejnosti.
- Potlačování tvořivosti.
- Zvyšování hladiny kriminality.
- Přispívání ke všeobecnému kulturnímu rozkladu.

POZITIVNÍ

- Odhalování korupce.
- Předkládání kultury milionům lidí.
- Informování o událostech z celého světa.

Srpová (2007, s. 16) upozorňuje na dva názorové proudy týkající se vlivu médií. První vyjadřuje přesvědčení o **vlivu dominantním, závažném** – jedná se o přímý vliv masmédií na příjemce a tvrdí, že média jsou nástrojem manipulace společnosti. Druhý proud zastává stanovisko, že **vliv médií je přeceňován** – s výjimkou extrémních situací. Lidé se více nechají vést úsudkem rodiny nebo přátel.

Jelikož je tato práce zaměřena na děti, chtěla bych zmínit jaký vliv mají média právě na ně.

„Děti a zejména mládež představují velmi důležitou cílovou skupinu mediální reklamy jednak jako spotřebitelé svého specifického trhu (např. trh hraček a populární hudby), jednak s ohledem na možnost vtištění jistých vzorců chování, které se zhodnotí v okamžiku vstupu mladého diváka mezi ekonomicky aktivní vrstvy.“ (Musil, 2008, s. 71)

Psychologickým základem učení je napodobování a to zejména u předškolních dětí, jak Musil dále uvádí, proto je třeba z tohoto faktu vycházet při hodnocení vlivu médií.

Na další účinky médií na děti poukazuje McQuail (2009, s. 501). Mezi nežádoucí zahrnuje: vzrůstající sociální izolaci, méně času a pozornosti pro domácí úkoly, nezdravé jídlo a obezitu, přehnanou starost o vlastní vzhled vedoucí k anorexii a méně času na hru a pohyb. Mezi prospěšné účinky patří získávání vědomostí o světě, rozvoj představitosti, poskytnutí základny pro sociální interakce nebo pomoc při formování identity.

V dnešní době jsou děti stále častějšími uživateli masmédií (nejčastěji televize, rádia a počítače, kde nesmí chybět ani internet). V televizích se objevuje násilí (ať už ve zpravodajství, filmech nebo dokonce i v dětských pořadech) v době, kdy mohou být u televizních přijímačů děti, na trhu jsou k dostání agresivní počítačové hry a na internetu se děti mohou dostat třeba k erotickým stránkám. To vše má na děti negativní vliv a mimo to dlouhé vysedávání u počítačů či televizích může mít dopad i na zdraví dítěte např. zhoršení zraku nebo špatné držení těla.

Masmédia, ale mohou mít na děti také pozitivní vliv. V televizích se vysílají i naučné pořady, např. přírodopisné či historické nebo pořady, které nabádají ke zdravému životnímu stylu. Tady je však nutné, aby rodiče dohlíželi na to, co děti sledují v televizích a jaké informace si vyhledávají na internetu. Protože je tu také riziko závislosti, především na internetu, měli by dětem regulovat dobu strávenou u masmédií. Nejdůležitější, ale je, aby rodiče s dětmi hovořili o tom co se v televizi odehrává a vysvětlili jim, že se nejedná o realitu.

„Hodnocení obecného vlivu televize a internetu na psychiku mladistvých vychází z faktu, že působení jakékoliv informace (v obecném významu) je tím silnější, čím méně předchozích znalostí a zkušeností je k dispozici pro kritické zhodnocení zprávy v rovině operacionální a čím méně jsou ustálené hodnotové a morální postoje.“ (Musil, 2008, s. 74)

Mezi příčiny této zákonitosti uvádí:

- dětskou zvědavost a vnímavost,
- nepřipravenost dětské psychiky,
- nízkou schopnost dítěte odlišit zobrazení od reality – s tím souvisí i vytvoření odstupů od děje,
- návodovost zobrazeného násilí, pornografie, suicidity (jako příklad uvádí seriál ze 60. let, ve kterém hlavní hrdina skočil pod vlak – po dvou dílech bylo v zemi 70 případů takové sebevraždy),
- trvalejší vtištění až do stavu trvalých vzorů chování.

„Kromě okamžitosti stavěné do protikladu k dlouhodobosti lze v úvahách o působení médií vysledovat napětí mezi přímým a nepřímým (zprostředkovaným) vlivem či účinkem. Úvahy o přímém působení médií bývají spojovány s působením nabízeného mediálního obsahu jako rozhodujícího podnětu, pohybují se v myšlenkovém rámci modelu „podnět→reakce“ a jsou chápány jako spíše poměrně jednotné, pokud jde

o dopad na projevy jednotlivých členů publika. Součástí úvah o přímých účincích je i víra v možný úspěch plánovaného, záměrného působení médií a obavy z jejich možného zneužití (např. s propagandistickými a manipulativními úmysly). Za snahami omezit či vyloučit legislativními opatřeními a organizačními zásahy přístup k některým mediálním obsahům nebo jejich šíření stojí namnoze představa, že tyto obsahy (např. pornografie, násilí či xenofobně laděná sdělení) mohou mít přímý vliv na jednotlivce, zvláště je-li nedospělý (že např. mohou negativně ovlivnit jeho mravní a citový vývoj), či na skupinu nebo klima ve společnosti (např. vyvolávat či posilovat rasovou nesnášenlivost, náboženský fundamentalismus). Proti představě přímých účinků (snadno napadnutelné pro přehlížení aktivity publika) stojí soubor hypotéz vycházejících ze základní představy, že vliv mediálních obsahů může být nejrůznějším způsobem zprostředkován – např. názorovým vůdcem (opinion leader) či tzv. významným druhým – a že působení médií se může projevit nepřímo, se značným časovým odstupem, u jednotlivců nebo skupin, kteří vůbec nebyli předmětnému mediálnímu produktu vystaveni, a v součinnosti či konfliktu s dalšími faktory. Komunikační proces umožněný existencí masových médií se tak stává vícestupňovým a mediální obsahy jsou přijímány přes jednoho či více prostředníků.“ (Jirák, Köpplová, 2009, s. 335 – 336)

Mezi nejzávažnější negativní jevy vyskytující se v televizním vysílání můžeme považovat *násilí a erotiku*. Často je pokládána otázka, zda se násilí v televizích či jiných masmédiích nějakým způsobem podílí na zločinnosti mladistvých?

Urban, Dubský, Murdza (2006, s. 40) poukazuje na to, že nebyla prokázána přímá vazba mezi sledováním televize a zvýšenou kriminalitou.

Oproti tomu Musil (2008, s. 77) uvádí, že se studie shodují v tom, že na zločinnosti mladistvých se vedle jiných vlivů, např. biologických nebo výchovy, podílí i vliv televizního násilí.

„Násilí na obrazovce především láká k napodobení, děti si třeba zkoušejí šikanováním bezbranných spolužáků, co viděly na videu. Ale i když to přímo nenapodobují, oslabuje se jejich schopnost soucitu a probouzí se v nich nebezpečné zalíbení v krutosti, případně v destruktivitě, v ničení věcí. U jiných dětí může sledování násilných pořadů vést k bázlivosti, k přílišnému strachu z násilí, ke zbabělému chování. I to je nebezpečné.“ (Říčan, Pithartová, 1995, s. 19)

2.3.2 MANIPULACE V MÉDIÍCH

Mezi prostředky manipulace řadí Musil (2008, s. 93) veškeré postupy, které slouží k cílenému ovlivňování diváků, čtenářů nebo posluchačů. Nejvíce takových prostředků má televize, ale využívají je i další média. Mezi tyto postupy řadí:

- *výběr zpráv* – o každém subjektu existují neutrální, pozitivní, ale i negativní zprávy, výběrem negativní zprávy o významné osobě nebo společenské události ovlivníme postoj veřejnosti,
- *směšování zprávy a hodnotícího komentáře* – znamená přidávat hodnotící soud k jednotlivým zprávám,
- *přehánění (dramatizování)* – může danou situaci nebo jev značně zesílit,
- *zkreslování skutečnosti* ve zprávách např. sestřihání rozhovoru; přerazení záběrů, které pak změni souvislost; zavádějící slovní doprovod; jednostranné moderování debat, kdy cílem není poskytnout informaci o dané skutečnosti, ale zesměšnění politika.

2.4 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

V této podkapitole bych stručně vysvětlila pojem *mediální výchova*.

Dle Musila (2008, s. 115) se tento termín užívá ve dvojím významu:

- Výchova ke správnému užívání masmédií nebo také výchova k médiím.
- Vzdělávání a výchova prostřednictvím médií.

Média a komunikace, jak uvádí Musil (2008, s. 115), jsou podstatným zdrojem zkušeností a poznatků pro širokou veřejnost. Aby se člověk uplatnil ve společnosti, potřebuje k tomu rozvoj schopností, jako je vyhledávání a získávání poznatků, chápání souvislostí mezi jevy a osvojení převažující hodnotové orientace.

„Schopnost zpracovat, vyhodnotit a využít podněty, které přicházejí z okolního světa, se stále více rovná schopnosti zpracovat, vyhodnotit a využít podněty, které přicházejí z médií – zatím především z tisku, rozhlasu a televize, ve stále větší míře však i z těch částí „nových“ médií, které se stávají součástí veřejné komunikace

(elektronické deníky a časopisy apod.). Média se tak stávají rozhodujícím socializačním faktorem, který namnoze dokáže zastínit faktory ostatní (například školu nebo rodinu). Přitom sdělení, jež jsou médiu nabízena, mají velmi nestejnorodý charakter a jejich správné vyhodnocení vyžaduje značnou průpravu.“ (Musil, 2008, s. 115)

Z výše uvedeného vyplývá, že média získávají ve společnosti stále větší význam a jsou využívána jako plnohodnotný zdroj informací. Proto je důležité, aby se jak dospělí, tak i děti naučili tyto zdroje správně a účelně využívat. K tomu nám právě poslouží výchova k médiím. Informační technologie jsou součástí vzdělávání na základních školách. Obsahem tohoto oboru jsou: 1. stupeň - základy práce s počítačem, vyhledávání informací a komunikace, zpracování a využití informací, 2. stupeň - vyhledávání informací a komunikace, zpracování a využití informací (viz. příloha 1). Ne vždy je tento obor efektivně využit. Proto by měli učitelé dbát na to, aby se děti naučily jak s médiu pracovat a správně vyhledat potřebné informace.

„Vzhledem k narůstající potřebě osvojení si základních dovedností práce s výpočetní technikou byla vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie zařazena jako povinná součást základního vzdělávání na 1. a 2. stupni. Získané dovednosti jsou v informační společnosti nezbytným předpokladem uplatnění na trhu práce i podmínkou k efektivnímu rozvíjení profesní i zájmové činnosti.“ (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>)

Jak říká Musil (2008, s. 115 – 116) v dnešní době nestačí pouze umět číst, psát a počítat, ale stejně důležitá je i počítačová gramotnost a mediální výchova ve smyslu výchovy ke správnému a efektivnímu využívání hromadných sdělovacích prostředků. Dále poukazuje na to, že stejně důležité je umět zvládat rizika, která přináší elektronická média a v tom by měli dítěti pomoci rodina a škola. Protože vliv dobře fungující rodiny a školy na násilí a agresivitu mládeže je silnější než vliv médií.

„Mediální výchova se zaměřuje na to, aby v žácích – pomocí rozborů reálné mediální produkce a prostřednictvím vlastní tvorby mediálních produktů a osvojování poznatků o fungování médií ve společnosti – soustavně rozvíjela jejich schopnost kriticky a tvořivě nakládat s médiu a jejich produkcí, využívat mediální nabídku a udržovat si od ní odstup. Koncepce mediální výchovy se tedy opírá o představu mediální gramotnosti jako souboru dovedností a vědomostí nutných pro orientaci v nepřehledné a neprůhledně strukturované nabídce mediálních produktů, které vytvářejí (znakové, resp. symbolické) prostředí, v němž se současný člověk pohybuje. Mediální výchova by měla vést na jedné straně k obohacení života výchovou

k racionálnímu a hodnotnému využívání mediální produkce, na druhé straně ke snížení rizik, jež mediální produkce představuje.“ (Verner, 2007, s. 94)

Podle Musila (2008, s. 116) je cílem mediální výchovy, a to jak ve škole tak i v rodině, naučit se porozumět roli a fungování médií, dále nácvik kritického přijímání zpráv a nácvik orientace a výběru z bezmezné nabídky informací a zábavy, kterou média poskytují. Dále uvádí, že pojetí mediální výchovy by mělo v ČR vycházet z požadavků na vzdělávání na prahu nového tisíciletí a dále ze zkušeností ve společensky a vzdělanostně srovnatelných evropských zemích. Tématický celek, *Mediální výchova*, je zaměřen na:

- porozumění hodnotám,
- dovednosti komunikace a kooperace,
- praktické činnosti denního života,
- výchovu k samostatnému jednání a myšlení.

Mediální výchova na úrovni **základního vzdělávání** se, dle Musila (2008, s. 117 - 118), uskutečňuje jako průřezové téma a obsahuje pouze základní poznatky a dovednosti, které se vztahují k médiím a mediální komunikaci. Dále konstatuje, že tento základ bude rozvíjen na středních školách jako průřezové téma, ale bude tvořit i samostatnou oblast s vlastním obsahem učiva – uskutečňovat se bude alternativními formami výuky – kurzy a především projekty. Mediální výchova se má projevit v následujících oblastech:

- jazyk a jazyková komunikace – na příkladech z médií se žáci učí vnímat mluvený a psaný projev,
- informační a komunikační technologie – žáci se učí pracovat s tištěnými a digitálními dokumenty jako zdroji informací,
- člověk a společnost – žáci se učí hledat paralely mezi minulými a současnými událostmi a srovnávají je s podobnými nebo odlišnými jevy v evropském a celosvětovém měřítku.

„Specializované kurzy a projekty s tématem mediální výchovy představují aktivní pronikání do zázemí veřejné komunikace. Žáci si v praxi zkoušejí základní principy práce v redakci (třídniho časopisu, školního rozhlasového či televizního vysílání, školního internetového periodika apod.) a tak poznají faktory, které ovlivňují

výsledný mediální výstup (například práci pod časovým tlakem, nedostatek zdrojů, odpor okolí vůči médiu či naopak podbízení se apod.).“ (Musil, 2008, s. 118)

Musil (2008, s. 118) uvádí, že mediální výchova učí žáky, aby přistupovali k informacím získaných z médií s odstupem a tím podporuje rozvíjení hlavních kompetencí. Důležité je, aby si žáci tyto informace ověřovali. Dále uvádí, že mediální výchova vede k sebereflexi žáků a to především ve vztahu k jejich mediálním návykům a také napomáhá k aktivnímu řešení otázky naplnění volného času žáků.

2.5 TELEVIZE

Nyní charakterizují v jednotlivých podkapitolách konkrétní masmédia. Jako první jsem si vybrala televizi. I když s jejím pořízením souvisí větší náklady, přesto si dovoluji tvrdit, že ji má dnes každá domácnost. Televize patří mezi nejrozšířenější masmédia a zvláště u dětí je velmi oblíbená – vyplňuje jim většinu volného času a při jejím sledování nemusí opouštět pohodlí domova. V mnoha domácnostech televize vystupuje jako prvek sjednocující rodinu. Nedělní oběd byl vždy chvilkou, kdy se sešla celá rodina pohromadě, dnes je tento „rituál“ stále více nahrazován společným díváním se na programy v televizi. Pro mnoho lidí je televize neodmyslitelnou součástí jejich každodenního života.

Televize se řadí mezi elektronická média a ve svém vývoji si prošla řadou inovačních změn.

„Experimenty s televizním vysíláním lze vystopovat již na počátku 20. století, skutečným fenoménem se ale stalo až po 2. světové válce. Televizní vysílání bylo zpočátku soustředěno do měst – tzv. „television cities“. Jelikož byla návratnost velkých produkčních nákladů malá, staly se jádrem nízkorozpočtové programy (sportovní události, živá hudba, varieté, komediální skeče). Postupně se vyvinula řada dalších dramatických i faktuálních žánrů. Televize v průběhu několika let ukázala, že má velký zábavný, vzdělávací i politický potenciál.“ (Korda, 2005, s. 13)

Dle Kordy (2005, s. 13) byl vývoj televize v 70. – 80. letech ovlivněn množstvím technologických novinek. V současné době se předpokládá digitalizace vysílání a spojení televizního vysílání s internetem a novými médii.

Definice dle Postlera (2003, s. 19): „Technicky lze televizní přijímač definovat jako zařízení schopné přijímat zvuk i obraz.“ Dále uvádí, že televize působí na několik

smyslů najednou, zejména zrak a sluch a dokáže vyjádřit děj v pohybu a také, že se více hodí pro přenos emocionálních informací než kognitivních a je vhodnější pro přenos menšího počtu informací.

ČESKÁ TELEVIZE V DATECH :

(<http://www.ceska-televize.uvadi.cz/predval.html>)

- 1929 - první amatérské pokusy o příjem anglického televizního vysílání šířeného na středních vlnách v Čechách,
- 1934 - československá veřejnost je poprvé obeznámena s televizním vysíláním v rámci Pražského vzorkového veletrhu,
- 1935 - Dr. Jaroslav Šafránek uvádí do provozu první televizní aparaturu pro vysílání a příjem mechanické televize, určeno pouze pro experimenty a demonstraci,
- 1948 - úspěšné předvedení české televize na Mezinárodní výstavě rozhlasu v Praze,
- 1953 - v Československu zahájeno pravidelné zkušební vysílání televize.

Tak jako ostatní masmédiá i televize má svá negativa a pozitiva. Musil (2005, s. 32) uvádí následující:

VÝHODY:

- Nejrozšířenější a nejvlivnější masmédiium.
- Je součástí každé domácnosti.
- Působí na více smyslů.
- Vysoká sledovanost.

NEVÝHODY:

- Vysoké náklady.
- Časové omezení sdělení, dočasnost informací.
- Přeplněnost reklamních bloků.
- Přepínání kanálů.

2.5.1 VLIV TELEVIZE

Každé dítě má v domácnosti snadný přístup k televizi a to i v době, kdy rodiče nejsou doma. Rodiče tak často nemají přehled o tom, jaké pořady děti sledují. Problémem je, jestliže se děti dívají převážně na pořady, kde se vyskytuje násilí. Dítě si tak postupně zvyká na situace, ve kterých převažuje násilné chování, a to se pak může projevit v jeho dalším vývoji. V televizi se ale vysílají i pořady, které mohou být dětem prospěšné. Začíná to kreslenými pohádkami vytvořenými tak, aby dětem rozšiřovaly slovní zásobu. Pokračuje to programy pro malé kutily, kde se děti mohou naučit vyrábět různé výrobky a nakonec tu jsou naučné pořady, u kterých se děti mohou vzdělávat. Je, ale nutné, aby rodiče regulovali svým dětem na co a jak dlouho se smí dívat. Jen tak lze předejít nežádoucím vlivům, které plynou z častého sledování televize.

„Zastánci televizních obrazovek argumentují zejména jejich relaxační, informační a terapeutickou silou. Říkají, že televize redukuje stres, nabízí příležitost bezpečně si odžít adrenalinové „bouře“, různé druhy deviací, vzdělává, rozšiřuje obzory a podobně. Odpůrci pro změnu televizi vytýkají zejména její roli šířitele kýčovitých a násilných motivů. Naplňování její informační funkce nezpochybňují, ale kritizují torzovitost podávaných informací a jejich rychlý (klipový) sled, který znemožňuje divákovi hlubší identifikaci s obsahem.“ (Urban, Dubský, Murdza, 2006, s. 40)

2.5.2 TELEVIZE JAKO SOCIALIZAČNÍ INSTITUCE

„Televize je – spolu s rodinou a školou – jednou z nejvlivnějších socializačních institucí. Zatímco zodpovědnost rodiny i školy za socializaci dětí jim svěřených je všem zřejmá a legislativně ukotvená, média, přesto jak obrovský je jejich vliv, žádnou zodpovědnost nemají. Jejich cílem je především sledovanost a s ní související zisk.“ (Šed'ová, 2007, s. 28)

Dnes je televize součástí každé domácnosti, tudíž je jasné, že se děti dostávají do kontaktu s ní již v útlém dětství. V této době mají na dítě největší vliv pouze jeho rodiče. Dítě si zvnitřňuje za své hodnoty, které přejímá od svých rodičů. Je tedy pouze na nich jaký vztah si dítě vytvoří k televizi. Jestliže dítě vyrůstá v rodině, kde televize

hraje od rána do večera, je jasné, že v pozdějším věku bude hlavní náplní jeho volného času právě sledování televizních programů.

2.5.3 REKLAMA

„Reklama se vyznačuje každodenností svého působení – televize, rozhlasu, novin, časopisů, billboardů atd. Dětem se reklama velice často líbí, dokonce rády opakují reklamní hesla, výkřiky, jednoduché verše na úrovni dětských říkanek, prostoduché hudební melodie s patřičným textem (oboje – hudba i text – mnohdy značně primitivní). Rodiče se často setkávají i s tím, že děti dopředu napovídají, co která postava v televizní reklamě řekne, či jaké gesto udělá. Není náhodou, že právě reklama bohatá na výrazové prostředky je dětem blízká – neviděl jsem dítě, které by opakovalo reklamní slogany z novin a časopisů – ty tolik nelákají, ale běžné je to u reklamy televizní, u sloganů na billboardech a podobně.“ (Pavlů, 2003, s. 5)

Reklama je neodmyslitelnou součástí televizního vysílání. Cílem není představit nejnovější výrobky a služby pro blaho diváka, nýbrž dosažení co největšího zisku. Reklamy mají ještě větší vliv než běžné televizní vysílání. Ukazují nám ideální svět, ve kterém nic není problém, jestliže si pořídíme produkt nebo službu dané firmy. S největší pravděpodobností se najde mnoho žen i mužů, kteří si koupili zboží jen proto, že na něj byla přesvědčivá reklama. O to víc reklama působí na děti. Je vytvořená tak, aby děti okamžitě zaujala – v pozadí hraje veselá písnička a většinou je hodně barevná. V dětech může vyvolat pocit, že bez dané hračky nebo jiného výrobku nemohou existovat.

Srpová (2007, s. 129) správně poznamenává, že děti jsou vedeny k tomu, aby nabyly dojem, že zakoupením určitého výrobku získají důležitý sociální status.

„Reklamy pro děti nabízejí ideální obraz světa – rodiny, v níž vládne pohoda, radost, a to ve spojení s produktem. Ti, kdo produkt předvádějí, jsou především šťastní vrstevníci při hře. Komentář prezentovaný častěji mužem a podbarvený líbivou melodií či dokonce zpěvem, obsahuje řadu manipulativních prvků.“ (Srpová, 2007, s. 136)

2.6 POČÍTAČ

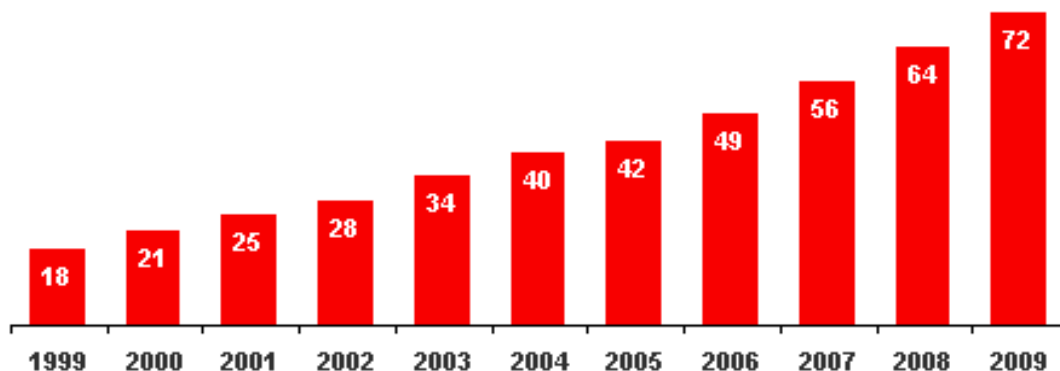
„Pod pojmem počítač si mnoho lidí představí buď notebook nebo PC, tedy osobní počítač. Ve skutečnosti je tento pojem daleko širší. Počítače řídí činnosti nejrůznějších zařízení a nacházejí se všude kolem nás – v automobilech, mobilních telefonech, automatických pračkách, mikrovlnných troubách, průmyslových robotech, letadlech, autech, digitálních fotoaparátech, CD a DVD přehrávačích, záchodových splachovadlech, klikách od dveří (tedy zámcích na karty), v dětských hračkách,...“
(<http://cs.wikipedia.org/wiki/Počítač>)

Někomu slouží počítač pouze jako zdroj zábavy. Většina lidí ho, ale potřebuje ve svém pracovním životě a pro děti je zase důležitý pro zpracovávání úkolů do školy. Stává se tak neodmyslitelnou součástí našeho života.

Jak nám ukazuje následující graf, za poslední roky stále stoupá počet domácností vybavených počítačem.

GRAF 1

(počet PC na 100 domácností)

Zdroj: ČSÚ, *Statistiky rodinných účtů*

“Na počátku sledovaného období v roce 1999 připadalo na 100 domácností 18 počítačů, v roce 2009 se ve 100 domácnostech nacházelo již 72 počítačů.”

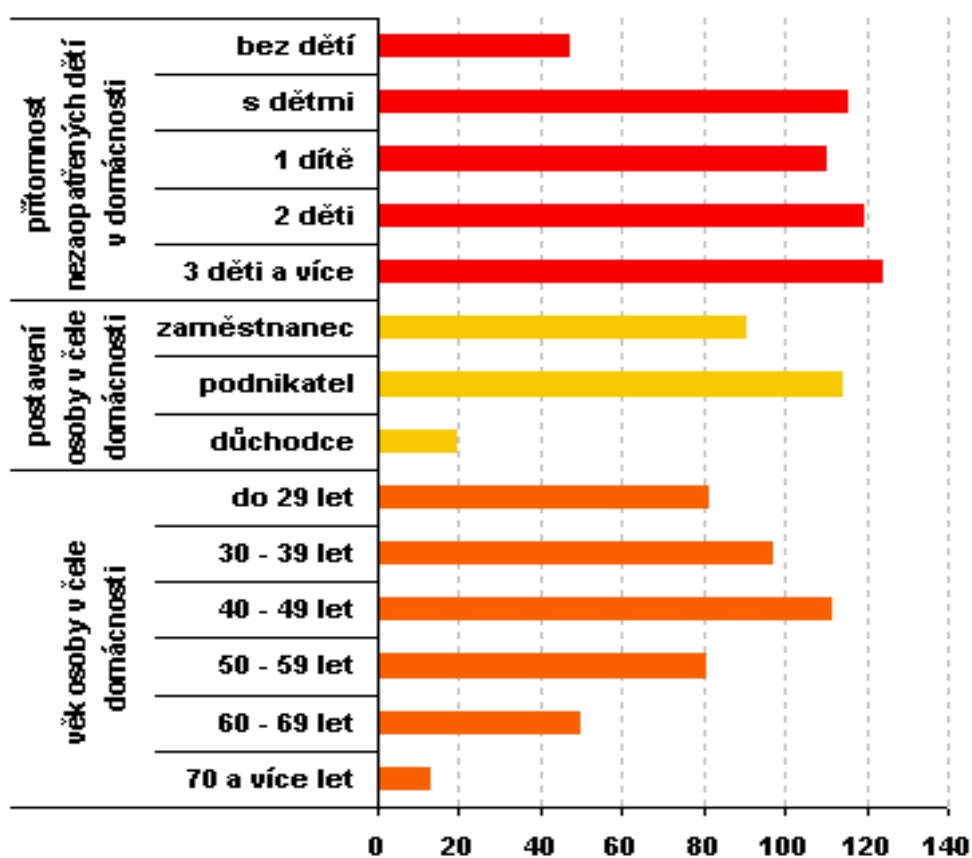
(http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/1_vybavenost_domacnosti_pocitacem_a_vybranou_spo_trebni_elektronikou)

Počítače zasahují do všech oblastí lidského života. Lidé jsou s nimi v kontaktu téměř každý den ať už doma, v práci nebo třeba i na úřadech. Velkou oblibu si získaly i u dětí. Ty je využívají např. k hraní her, k přípravě do školy, ke sledování filmů či poslechu hudby.

Výzkumy také ukazují, že více počítačů vlastní domácnosti, kde jsou děti. (viz. graf 2)

GRAF 2

(počet PC na 100 domácností daného typu)

Zdroj: ČSÚ, Statistiky rodinných účtů

„V **bezdětných domácnostech** se v roce 2009 nacházelo v průměru 48 počítačů na 100 těchto domácností, zatímco v **domácnostech s dětmi** pak 116 počítačů na 100 domácností.“ (http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/1_vybavenost_domacnosti_pocitacem_a_vybranou_spotrebni_elektronikou)

„Počítače jsou v současné době propojovány pomocí počítačových sítí a využívají celosvětovou síť **Internet**.“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Počítač>)

2.7 INTERNET

„Technickým základem internetu je předávání multimediálních informací mezi počítači. Podstatou funkce tohoto zatím nejnovějšího komunikačního nástroje je ovšem nikoliv technika, nýbrž organizační řešení, založené na myšlence celosvětové volně vytvářené sítě bez centra a prakticky bez výrazného hierarchického členění.“ (Musil, 2007, s. 31)

Musil (2005, s. 33) uvádí následující výhody a nevýhody internetu jako masmédiá.

VÝHODY:

- Působí nadnárodně, možnost oslovení velkého počtu osob.
- Je aktuální, interaktivní a flexibilní; spojuje slovo, obraz i zvuk.
- Informace zde mohou být k dispozici neustále.
- Měřitelnost návštěvnosti webových stránek.

NEVÝHODY:

- Omezený přístup k internetu, počet uživatelů je stále podstatně omezen.
- Přemíra informací, nesnadné vyhledávání relevantních informací.
- K tématům se mohou vyjadřovat i nekompetentní osoby.

„Od tradičních médií masové komunikace se internet odlišuje především v dostupnosti svého sdělení (zpráv) v prostoru a čase. Z hlediska prostoru je internet globálním médiem, které nezná hranice, a doslova obepíná celou zeměkouli. Z hlediska času je internet instantním médiem v tom smyslu, že sdělení zde umístěná se dají kdykoli aktualizovat, a že jsou kdykoli dostupná komukoli na síti, kdo o ně projeví zájem. Navíc čtenář či konzument takto aktualizované internetové informace má možnost zpětně sledovat vývoj události, rozšiřovat získané poznatky odkazováním na další informační zdroje.“ (Musil, 2005, s. 34)

Řekla bych, že problém dostupnosti internetu už není tak velký jako v minulých letech. Pokud žáci nemají přístup k internetu doma, mohou ho využívat ve škole nebo třeba v internetových kavárnách. Literatura se shoduje v tom, že výhodou internetu je velké množství informací. Tuto možnost mohou žáci využít při zpracování školních prací či referátů. Nevýhodou pak je, že nedokáží rozpoznat důvěryhodnost těchto informací. Jak už jsem zmiňovala výše, v tomto ohledu by měla být nápomocna škola. Elektronická masmédiá, zejména počítač a internet, jsou nedílnou součástí dnešního světa, proto by se s nimi měly děti naučit správně zacházet.

Dle Musila (2007, s. 34) je internet, v dlouhodobějším historickém kontextu, považován za nové masmédiium, které se od již existujících médií hodně liší. Každému uživateli poskytuje svobodnou a individuální volbu z velké řady zdrojů, a proto není chápáno jako *masové médium* v dosavadním smyslu. Dále uvádí, že internet byl původně vytvořen za účelem výměny informací, následně s rostoucím užíváním internetu širokou veřejností přibýly i další funkce. Lze říci, že internet má shodné funkce jako ostatní elektronická masmédiá, jen s tím rozdílem, že funkce internetu jsou uskutečňovány interaktivně.

Za základní funkci internetu tedy můžeme považovat získávání nebo vyhledávání informací. Na internetu můžeme nalézt nepřeberné množství informačních zdrojů. A to zejména díky tomu, že dnes existuje v elektronické podobě řada odborných časopisů, knih či encyklopedií. Věrohodné informace také můžeme najít na oficiálních stránkách různých institucí a ústavů. Nebezpečím jsou zde „blogy“, které si mohou vytvářet i nekompetentní osoby, kde nevíme zda jsou informace dostatečně důvěryhodné. Nevýhodou, ale je, že v tak velkém množství informací se děti neumí orientovat a nedokáží rozpoznat kvalitu informačních zdrojů.

Stále častěji je internet využíván i jako forma komunikace. Velkou výhodou je, že můžeme být v kontaktu s někým, kdo se nachází na jiném světadíle. Mezi dětmi a mladými lidmi jsou také velmi oblíbené sociální sítě jako Facebook, MySpace, Twitter apod. Pomocí sociálních sítí se vytvářejí skupiny, např. podle zájmů nebo jiného společného pojítka. Další funkcí internetu je zábava (např. sledování filmů, poslouchání hudby, hraní her...).

Rizikem internetu je to, že se na něm člověk může stát závislý. „Závislost na internetu je nemoc stejně jako závislost na drogách, s níž bývá nejčastěji srovnávána. Rovněž dopady na psychiku a život závislého jsou obdobné: ztráta smyslu pro realitu, anonymita internetu jen zrychluje rozpad sociálních vazeb závislého, projevuje se ztráta

norem chování, rozpad rodiny, izolovanost a deprese. Internet je sice levnější než droga, ale stojí přinejmenším čas (jsou popsány případy surfování nepřetržitě až 40 hodin) a nevyhnutelné zdravotní důsledky vedou nakonec ke ztrátě práce a následně ke kriminalitě stejně jako u drogové závislosti.“ (Musil, 2007, s. 40)

2.8 ROZHLAS

„Rozhlasové vysílání je dítkem 20. století. Lze jej charakterizovat jako velmi rychlé, ale pomíjivé médium. Málokdy je poslouchán programově, spíše jde o poslech, který doprovází nějakou jinou činnost. Vyžaduje proto velmi krátká témata, která musí být řečena velmi srozumitelně. Rozhlas není ani příliš plastické médium – disponuje pouze zvukem, na druhou stranu je to však velice rozšířené médium.“ (Musil, 2005, s. 30)

Mnoho lidí si dnes rozhlas pouští jako kulisu při jiné činnosti, např. při jízdě autem, doma při úklidu nebo i v práci. U dětí je rozhlasové vysílání taktéž oblíbené, mohou ho poslouchat třeba ve svém mobilním telefonu nebo i na internetu.

Dle Postlera (2003, s. 36) s rozvojem televize rozhlas ustoupil do pozadí. Do té doby, od konce 30. let do konce 50. let, byl považován za nejmocnější médium. V naší zemi získal důležitější postavení jako médium reklamy, a to až po roce 1989 ve spojení s budováním tržní ekonomiky a se zavedením duálního modelu. Dále uvádí, že rozhlas neslouží jen k poslechu, ale uživatelé se s rozhlasovou stanicí ztotožňují a ta se stává neodmyslitelnou součástí jejich životního stylu.

Rozhlas plní jak zábavní funkci, tak i informační. Neustále jsme s ním v kontaktu ať už doma, v dopravních prostředcích, na pracovišti, v nákupních střediscích, v restauraci apod.

Musil (2005, s. 30 – 31) uvádí jako výhodu rozhlasu možnost poslechu a zároveň výkon své práce, dále zdůrazňuje optimální způsob poskytování informací, které si posluchač vybírá zejména poslechem. Za výhodu také považuje to, že slovní informace lze doprovodit zvukovou kulisou. Mezi negativa rozhlasu uvádí pomíjivost a uplynutí informace, to znamená, že posluchač, který daný program neposlouchal vůbec nebo jen zčásti, těžce shání dodatečné potřebné údaje. Problémem je také jak sdělit více informací najednou. Za další negativum považuje rušivé vlivy, které mohou ztížit

předávání informací – vlivy počasí, vypnutí proudu, rušivé vlivy v okolí posluchače apod.

2.9 TISK

„Tisk je masmédiem s nejstarší tradicí. Zásadní význam pro jeho rozvoj měl vynález knihtisku (1450).“ (Musil, 2005, s. 27)

„Tiskoviny byly produktem technologického pokroku knihtisku, ale jejich rozvoj lze datovat až 200 let po jeho rozšíření – na konec 16. a začátek 17. století. Prototypem pozdějších periodických tiskovin se původně staly krátké letáky a pamflety. Kromě oficiálních (královských či vládních) tiskovin šířících autoritu a zájmy státu existovaly již v 17. století komerčních, které jsou přímým předchůdcem těch dnešních.“ (Korda, 2005, s. 11)

Musil (2005, s. 27 – 28) uvádí následující výhody a nevýhody tisku.

VÝHODY:

- Nízká cena.
- Tzv. „tezaurační efekt“ (zatímco zvuková informace odezní a zákazníka může minout, v tisku zůstává vše zachováno).

NEVÝHODY:

- Nelze vyjádřit pohyb a zvuk.
- Pasivita – nelze si říci o zájem čtenáře, musí čekat; u denního tisku se hůře oslovuje konkrétní cílová skupina.

Postler (2003, s. 60) uvádí dělení tisku např. *podle působení* na celorepublikový a regionální, *podle periodicity* na deníky, týdeníky, čtrnáctideníky, měsíčníky, čtvrtletníky a občasníky, *podle technologie* na novinový a magazínový tisk nebo *podle distribuce* na předplatné, volný prodej a direkt mail.

Při poslechu rádia nebo televize můžeme vykonávat i jiné činnosti, například domácí práce. Při četbě tiskovin musíme věnovat veškerou pozornost jenom jim. V tom tkví základní rozdíl mezi tiskovinami a rádiem či televizí.

2.9.1 NOVINY

„Když se začaly prodávat první noviny, kupovali si je lidé proto, aby se něco dozvěděli. Můžeme skoro věřit i tomu, že vydavatelé je vydávali s cílem šířit informace. Jak se totiž hned na počátku vydávání novin ukázalo, informace se stala cenným zbožím. I když nejprve jen v kruzích vyvolených. Těmi vyvolenými byly mocenské vrstvy, později obchodníci a střední stav, pro které byly novinami šířené informace důležitým prvkem pro rozhodování. Teprve později, u nás až ve druhé polovině 19. století, se staly noviny masovými periodiky, tedy zbožím pro nejširší vrstvy obyvatel (které uměly číst a měly peníze na jejich nákup). Asi někdy v tu dobu také vydavatelé přišli na to, že na novinách se dá slušně vydělat i jinak a také že vhodně podsunutými informacemi se dají masy docela slušně ovládat.“ (Roth, 2005, s. 7)

„Noviny jsou periodické tiskoviny, které vycházejí v krátkých intervalech. Jejich hlavním účelem je zprostředkování aktuálních zpráv z nejrůznějších oblastí, především z politiky, hospodářství, zábavy, kultury, společnosti a sportu.“ (Schellmann a kol., 2004, s. 39)

2.9.2 ČASOPISY

Časopisy jsou u dětí oblíbenější než noviny. Existují jak pro ty nejmenší, tak i pro mládež a dospělé. Většinou jsou zaměřené na určitou cílovou skupinu. Na děti mají spíše pozitivní vliv, protože mohou napomáhat jejich rozvoji a děti se mohou také s jejich pomocí vzdělávat. Slouží také jako zdroj inspirací - pro dívky zejména v oblasti módy.

„Časopisy můžeme chápat jako meziformu mezi novinami a knihami, protože vycházejí periodicky, ale zpravidla ne tak často. Jsou aktuálnější než knihy, ale ne tak aktuální jako noviny. Formátem a kvalitou tisku se více podobají knihám a jsou uchovávány déle než noviny, ovšem ne tak dlouho, jako knihy.“ (Schellmann a kol., 2004, s. 41)

„Článek bývá obvykle rozsáhlejší než v deníku, novinář potřebuje více údajů, může se více rozepsat o souvislostech. Jde více do hloubky, má prostor a čas na detaily.

Vždy je nutné zvážit a jaký časopis jde – odborné časopisy pro úzký okruh čtenářů, specializované časopisy, které čtou i laici se zájmem o obor, bulvární časopisy pro nejširší okruh čtenářů apod.“ (Musil, 2005, s. 29)

V České republice se vydává celá řada časopisů – odborné, bulvární, s dětskou tematikou, podle zájmového zaměření např. pro rybáře, zahrádkáře, chalupáře apod.

„Dnes už tedy je proměňující se a košatá nabídka časopisů běžnou součástí každodenního života. Především typy časopisů zaměřené na ženské čtenářské publikum, na děti a dospívající mládež, stejně jako na muže či na zábavu a volný čas se začaly stávat samozřejmou součástí nabídky“ (Köpplová a kol., 2005, s. 89)

2.9.3 KNIHY

„Kniha byla technickým vynálezem, který původně sloužil k šíření již známých obsahů (např. Bible). Hlavní změnou byl přechod z ruční reprodukce textu na mechanickou (technickou) a tím možnost sériové produkce identických textů přístupných o to většímu množství příjemců. Teprve knihtisk ovlivnil i obsahovou stránku produktů. Obsahy začaly stále více vykazovat rysy světskosti a národního charakteru.“ (Korda, 2005, s. 11)

„Kniha neztratila i přes mohutnou konkurenci novin, časopisů a elektronických médií svou přitažlivost. Má své přednosti a zůstává pro člověka nadále významným zdrojem a uchovatelem vědění a zábavy, schopným překlenout čas a prostor. Má praktické výhody, například v tom, že se dá snadno transportovat a archivovat.“ (Schellmann a kol., 2004, s. 44)

Kniha byla vždy součástí života člověka v každém věku. Slouží pro zábavu, vzdělání či odpočinek. I když je dnes potlačována moderními masmédií, stále si u každého najde své místo.

3 VOLNÝ ČAS

Volný čas oddělujeme od pracovní doby strávené v práci nebo ve škole. Pod pojmem volný čas si mnozí představí dobu strávenou podle svých představ. Ve volném čase děláme činnosti, které nás baví a přináší nám radost. Někdo rád čte, sportuje, jiný se zase dívá na televizi. Způsob trávení volného času se může lišit u různých věkových skupin, u obou pohlaví nebo podle stupně vzdělání.

Pro správný rozvoj dítěte je důležité, aby byl jeho volný čas naplněný smysluplnými činnostmi. Protože dítě neumí vhodně využít volný čas, je třeba ho to naučit.

3.1 VÝVOJ VOLNÉHO ČASU

Jak uvádí Němec et al. (2002, s. 15 – 16) stejně jako se vyvíjí společnost, dochází i ke změně pojetí a obsahu volného času. Po druhé světové válce můžeme zaznamenat ve vývoji společnosti tři etapy. **První etapa** spadá do 50. – 60. let. Společnost v rámci životního stylu dává přednost práci před volným časem. Základní funkcí volného času je tak odpočinek, rekreace a oddech. Záměrem je pouze reprodukce pracovní síly. Hlavním cílem vzdělávání je zvyšování pracovní kvalifikace. V oblasti výchovy mimo vyučování je to podobné – obsahem chovných činností je odpočinek, pobyt venku, vycházky a hromadně organizovaná příprava na vyučování. **Druhou etapu** zahrnují 70. – 80. léta. Pro toto období už není typická tak přísná vyhraněnost práce a volného času. Volný čas je již chápán jako skupina činností, ve kterých jedinec může uspokojovat hmotné a kulturní potřeby. Slouží tedy nejen k odpočinku ale i pro zábavu. Vzdělávání dospělých je spojeno s potřebou seberealizace. Ke změnám dochází i v obsahu volného času dětí a mládeže – vznikají zájmové kroužky a to jak při školách, tak i mimo školu. **Třetí etapa** je časově ohraničená devadesátými léty. Jak Němec dále uvádí, od vyváženosti mezi volným časem a prací, která byla typická pro druhou etapu, se dostáváme k přemíře volného času. Mizí hranice mezi prací, polovolným a volným časem. Lidé si v rámci volného času kladou požadavky jako „já chci“, „já potřebuji“ nebo „mě to baví“ apod.

K problematice rozvoje volného času bylo ještě řečeno: „Mezi předpoklady rozvoje volného času patřil růst jeho rozsahu jako důsledek zkracování pracovní doby u dospělých (a jejího odstraňování u dětí a mladistvých), rozšiřování celkového objemu volného času celé populace (a v tom opět zvláště mladé generace) i kumulace volného času do měst, jejichž počet obyvatel v procesu urbanizace rychle rostl celkově i vzhledem k celé populaci.“ (Hofbauer, 2004, s. 25)

3.2 VYMEZENÍ POJMU

„Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšné činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže nepatří do volného času vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče). Ale i z těchto činností si někdy lidé vytvoří svého koníčka, což je zřejmé např. ve vztahu k přípravě (i konzumaci) jídla.“ (Pávková a kol., 1999, s. 15)

Hájek a kol. (2008, s. 11) také uvádí pojem *čas polovolný*, kam zahrnuje činnost mezi časem povinným a vázaným. Patří sem aktivity, které přináší jak radost, tak i praktický užitek např. ruční práce, kutilství apod.

Jiná definice říká, že: „Volný čas (angl. leisure time, franc. Le loisir) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností – to je tzv. zbytková, reziduální teorie volného času rozšířená zejména v německé literatuře.“ (Hofbauer, 2004, s. 13)

„Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času

věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 274)

Pod pojem volný čas můžeme zařadit: odpočinek, zábavu, koníčky, dobrovolné vzdělávání apod.

Volný čas má také své funkce. Hofbauer (2004, s. 13) uvádí následující:

- Odpočinek – regenerace pracovní síly.
- Zábava – regenerace duševních sil.
- Rozvoj osobnosti – spoluúčast na vytváření kultury.

Janiš (2009, s. 13) uvádí další 4 funkce volného času podle francouzského sociologa Rogera Sue. Jedná se o psychosociologickou funkci (uvolnění, zábava), sociální (socializace, příslušnost k některé sociální skupině), terapeutickou a ekonomickou funkci, která má pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti. Do ekonomické funkce patří i výdaje účastníků vynakládané na činnosti volného času.

Děti přicházejí do kontaktu s volným časem poprvé ve své rodině. Jestliže vidí, že rodiče veškerý svůj volný čas tráví např. u televize, pak je možné, že i ony budou naplňovat tuto dobu především pasivní činnostmi. Důležité jsou zde také finanční prostředky rodičů. Jestliže je rodina dobře zabezpečena, může dítěti poskytnout řadu vyžití v jeho volném čase.

Primární sociální skupinou každého dítěte je rodina. Zde se dítě učí a přijímá za své sociální normy a životní hodnoty. V rodině se také dítě poprvé setká s volnočasovými aktivitami a vytváří si k nim osobní vztah. Na volný čas dětí mají vliv i další činitelé, např. škola nebo kamarádi. Dle Hájka et al. (2004, s. 30) jsou to:

- přirozené výchovné instituce: rodina, skupina vrstevníků, lokální pospolitosti – např. obec,
- instituce se zprostředkovaným výchovným působením: občanská sdružení, soukromé subjekty, hromadné sdělovací prostředky,
- instituce s přímým výchovným působením: školy, školská zařízení, vzdělávací subjekty, církve apod.

Jak uvádí Hájek a kol. (2008, s. 66) volný čas dětí má svá specifika, kterými se liší od volného času dospělých. Jedná se o rozsah, obsah, míru samostatnosti a závislosti a nezbytnost pedagogického ovlivňování. Dále pokračuje, že děti mají většinou více

volného času než dospělí, ale jsou i děti, které trpí nedostatkem volného času. Může se jednat o děti, které jsou přetěžovány svými rodiči. Náplň volného času odpovídá individuálním zvláštnostem dětí a většinou se jedná o pestřejší aktivity než u dospělých. Míra samostatnosti se odvíjí od věku dítěte, jeho fyzické a psychické vyspělosti a také nabídky volného času v místě bydliště.

„Volný čas není záležitostí pouze jedince, ale souvisí s životem celé společnosti. Umění dobře prožít volný čas se jedinec musí naučit. Je proto zapotřebí volnému času lidí věnovat pozornost nejen při jejich výchově v rodině, ale v rámci celé společnosti, která se musí podílet na vytváření podmínek pro jeho příjemné a smysluplné využití. Kvalita a množství volného času jednotlivců totiž vypovídá o úrovni rozvoje a kvalitě celé společnosti.“ (Slepičková, 2000, s. 18)

3.3 MASMÉDIA A VOLNÝ ČAS

„Důležitou součástí života a aktivit volného času dětí a mládeže se stala tradiční i nová, elektronická média, jež se zde uplatňují v nebyvalém rozsahu, s velkou razancí a účinností. Jsou individuálním i hromadným způsobem realizace volného času, který mezi nimi působí bezprostředně i zprostředkovaně, v rámci země i v širokém mezinárodním kontextu. Přinášejí informace o světě; podněty a inspirace pro praktické jednání; stávají se oblastí zájmové činnosti dětí a mladých lidí, která jim umožňuje novými způsoby se účastnit na mediální tvorbě a životě společnosti.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 98)

Jak uvádí Hofbauer (2004, s. 129) děti se s masmédií setkávají denně a to jak v rodině, ve škole, tak i ve volném čase. Děti už v předškolním věku mají osobní zkušenost s jejich užíváním. Jejich prostřednictvím získávají informace o světě dospělých, získávají inspirace pro nové způsoby zábavy, uspokojují a rozvíjejí své zájmy nebo prožívají chvíle napětí či dobrodružství. Často se také na mediální tvorbě sami podílejí. Tímto vznikla nová a podstatná oblast zájmové činnosti, která se bude rozvíjet i do budoucna. Také uvádí, že poslední desetiletí se dá pokládat za éru kvantitativního a kvalitativního rozvoje nových informačních a komunikačních technologií a jejich rozsáhlého užití ve volném čase. Jejich přenosné úpravy (jako tranzistorové rozhlasové přijímače, později přenosné televizory, dnes mobilní telefony

zahrnující i fotoaparát a osobní počítače) nám pomáhají k běžnému využívání. Dále vymezuje formy vztahu mezi médii a mladými lidmi:

- děti a mládež jsou předmětem zájmu médií určených dospělým – média mluví o dětech,
- děti se setkávají s médii jako uživatelé – média mluví k dětem,
- děti samy se podílejí na mediální tvorbě – děti mluví prostřednictvím médií.

Hofbauer (2004, s. 136 – 137) konstatuje, že dnešní způsoby využívání médií napomáhají k vytváření pozitivního vztahu k předkládaným informacím a programům volnočasové činnosti a probouzejí zájem dětí o vyjadřování svých názorů. Média ve volném čase dětí, ale mají i nežádoucí vliv. Každodenní užívání médií ve volném čase může vést k závislosti na nich nebo může způsobovat nepřítomnost kompenzačních činností např. sportovních.

3.4 PEDAGOGICKÉ OVLIVŇOVÁNÍ VOLNÉHO ČASU

Aby se děti naučily smysluplně využívat svůj volný čas, je žádoucí pedagogické ovlivňování.

„Rozumné využívání volného času přispívá k tělesnému i duševnímu zdraví, podporuje pozitivní mezilidské vztahy. Odpočínutý a zrekreovaný člověk je také schopen podat dobré pracovní výkony. Je proto ve všeobecném zájmu, aby se lidé už v mládí naučili s volným časem dobře hospodařit.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 19)

Člověk si ve svém životě osvojuje dovednosti a vědomosti jak neúmyslně, například působením rodiny, tak záměrným procesem učení. Oba způsoby jsou důležité, ale záměrné učení je efektivnější a to jak pro přípravu budoucího povolání, tak i pro využívání volného času.

„Požadavek pedagogického ovlivňování volného času se ukazuje jako nezbytná a důležitá součást výchovného působení na děti, mládež a dospělé. Cílevědomé a záměrné působení pedagogů však musí respektovat základní principy výchovy ve volném čase, především princip dobrovolné účasti, pestrosti a přitažlivosti činností,

aktivity, odpočinkového, rekreačního a zájmového zaměření.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, s. 20)

„Volný čas dětí a mládeže a péče o něj má z pedagogického hlediska dva úkoly: 1. bezprostřední naplňování volného času smysluplnými aktivitami rekreačními i výchovně vzdělávacími – tedy **výchova ve volném čase**. 2. **Výchovou k volnému času**, která jedince seznámí s množstvím zájmových aktivit, poskytne mu v nich základní orientaci a na základě vlastních zkušeností v různých oborech mu pomůže najít oblast zájmové činnosti, která mu poskytne možnost uspokojení a seberealizace. O volném čase dětí se hovoří jako o rizikovém faktoru. Jeho množství relativně vzrůstá, avšak kvantita neznamená nárůst kvality. Zanedbání pedagogického ovlivňování volného času by mělo nedozírné následky. Narůstající závislost mladé generace na drogách a hracích automatech jsou toho důkazem.“ (Pávková a kol., 1999, s. 20)

3.5 INSTITUTE PRO VOLNÝ ČAS DĚTÍ

„Zájmová činnost dětí a mládeže má v moderní společnosti i své institucionální zabezpečení. Jsou tu instituce, které se zabývají rozvojem zájmů dětí a mládeže. Domy dětí a mládeže, střediska volného času jsou součástí uceleného výchovného systému a zpravidla svědčí jak o dobrém stavu ekonomiky, tak i školské politiky daného státu.“ (Spousta et al., 1996, s. 12)

Přadka uvádí celistvý pohled na vznik zařízení pro děti a mládež po roce 1945 (in Němec et al., 2002, s. 19):

- Domy pionýrů a mládeže.
- Stanice mladých: techniků, přírodovědců, turistů.
- Odborářské domy kultury.
- Školní družiny a školní kluby.
- Školy s celodenním výchovným systémem.
- Školy s internáty.
- Lidové školy umění.
- Domovy mládeže a internáty mládeže.

Zájmové vzdělávání dětí je upraveno Vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Vyhláška vymezuje tři školská zařízení pro zájmové vzdělávání, a to: středisko volného času, školní družinu a školní klub.

Středisko volného času: středisko zahrnuje domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Středisko vykonává činnost po celý školní rok (i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování). Může poskytovat odbornou, metodickou a materiální pomoc účastníkům zájmového vzdělávání.

Školní družina: družina vykonává činnost ve dnech školního vyučování a o školních prázdninách. Umožňuje účastníkům přípravu na vzdělávání a odpočinkovou činnost.

Školní klub: vykonává činnost ve dnech školního vyučování, ale i ve dnech kdy školní vyučování neprobíhá (včetně školních prázdnin). (<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-74-2005-sb-1>)

„Jedním z hlavních rozdílů mezi školní družinou a školním klubem je cílová skupina z hlediska věku, na kterou se školní klub orientuje. Jsou to žáci 2. stupně základní školy. Zde už mohou pedagogičtí pracovníci určení vedením operovat s tím, že děti, které navštěvují školní klub, jsou více samostatné a jejich zájmová činnost je více specializovaná, protože jednotliví žáci už mají své zájmy více či méně vyhraněné.“ (Janiš, 2009, s. 31)

O volný čas dětí se starají i dětské domovy. Jak uvádí Pávková a kol. (1999, s. 46) dětské domovy mají zajistit hodnotné využívání volného času a rozvíjení zájmů dětí. Pedagogové se snaží, aby děti prožívaly svůj volný čas obdobně jako děti, které žijí v rodinách.

Další významnou organizací v oblasti zájmového vzdělávání je Národní institut dětí a mládeže. Jedná se o odborné zařízení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

„NIDM nabízí své služby především pracovníkům středisek volného času, školním klubům a družinám, nestátním neziskovým organizacím, krajským úřadům MŠMT a zahraničním partnerům.“ (<http://www.nidm.cz/o-nidm>)

Němec et al. (2002, s. 30) uvádí další resorty, které se zabývají volnočasovými aktivitami dětí. Jsou to:

- *Ministerstvo kultury* – spravuje řadu muzeí, galerií, kin, knihoven.
- *Ministerstvo práce a sociálních věcí* – podporuje rozvíjení volnočasových aktivit z hlediska prevence patologických jevů.

- *Ministerstvo životního prostředí* – vydává publikace, učební texty, metodické materiály pro pracovníky, kteří se věnují dětem a mládeži.
- *Ministerstvo zdravotnictví* – působí hlavně v oblasti výchovy ke zdravému způsobu života, pořádá aktivity a rozvíjí programy, které souvisí s využíváním volného času dětí a mládeže.
- *Obce, krajské úřady* – v oblasti volnočasových aktivit se podílejí např. granty pro nezisková sdružení, ale i další nestátní organizace pracující s dětmi a mládeží ve volném čase.

O volný čas dětí se také starají např. jazykové školy, občanská sdružení, domy dětí a mládeže, sportovní organizace apod. Kromě institucionálních zařízení mohou děti trávit svůj volný čas doma nebo na veřejných prostranstvích jako jsou parky nebo hřiště. Děti svůj volný čas mohou trávit i v mimoškolních institucích jako jsou: různé sportovní areály, výstavy, galerie, kulturní střediska, kina, plavecký bazén apod.

3.6 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

V problematice volného času je nezbytné zmínit vědní obor „**Pedagogika volného času**“.

Hájek et al. (2004, s. 25) uvádí, že se jedná o pedagogickou disciplínu, zaměřenou na výchovné a vzdělávací prostředky, které napomáhají užitečnému využívání volného času.

„Pedagogika volného času je jedním z oborů pedagogiky. Je to tedy společenskovědní obor, věda o výchově ve volném čase, teorie výchovy ve volném čase. Při práci s dětmi a mládeží školního věku se někdy používá také označení výchova mimo vyučování. Pedagogika sama je poměrně mladý vědní obor, pedagogika volného času je velmi mladá věda, která nabývá na významu přibližně od druhé poloviny 20. století.“ (Hájek a kol., 2008, s. 65)

Hájek et al. (2004, s. 35) uvádí následující principy pedagogiky volného času:

- *pohled na volný čas jako na prostředek rozvoje osobnosti, upevňování zdraví, volný čas jako výzva a úkol osobnosti,*

- *aktivita subjektu, překonání pasivní konzumace, rozvoj tvořivosti a nápadů* (pedagog volného času by měl vzbudit zájem a případně poradit),
- *orientace na sociální kontakt, společné prožívání volného času s rodinou a přáteli,*
- *uvolněnost, otevřenost pro nové* (ve volném čase jsou všichni zbaveni svých povinností, tak se člověk dokáže uvolnit a je schopen přijímat nové podněty),
- *zábava, radost, požitek z činnosti* (činnosti ve volném čase děláme dobrovolně, proto nám přináší radost),
- *uvolnění, odreagování, prostor pro znovunalézání smyslu* (děti mohou mít starosti ve škole, jestliže je jim nabídnuta vhodná činnost, mohou získat lepší náladu).

3.6.1 ZÁKLADNÍ POJMY PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU

Základním pojmem pedagogiky volného času je termín **volný čas**. Jelikož byl tento pojem vysvětlen v předchozích kapitolách, nebudu se k němu dále vracet.

Mezi další často užívané pojmy patří: výchova pro volný čas (k volnému času), výchova ve volném čase a výchova volným časem. „**Výchova pro volný čas** zdůrazňuje cílové zaměření této oblasti výchovy. Podstatou je utváření, rozvíjení a kultivování schopností, dovedností, motivace a kompetencí pro hodnotné využívání volného času. Termín **výchova ve volném čase** bere v úvahu specifické podmínky výchovy. Je součástí výchovného působení v té části lidského života, o které může člověk relativně svobodně rozhodovat. Pojem **výchova volným časem** označuje aktivity ve volném čase, příslušné instituce, použité metody a formy jako prostředky výchovy.“ (Hájek a kol., 2008, s. 67)

Dalším stěžejním pojmem je **výchova mimo vyučování**.

Jak uvádí Hájek, Hofbauer, Pávková (2003, s. 13) v 60. letech byl tento pojem chápán, jako jakékoli působení na děti, probíhající mimo vyučování. Tohle vymezení se však nevztahovalo pouze k instituci (škole nebo třídě), ale i ke vzdělávací a výchovné aktivitě (vyučování). V dnešní době je pro výchovu mimo vyučování typické, že

probíhá mimo povinné vyučování, mimo bezprostřední vliv rodiny, je zajišťována institucionálně a probíhá ve volném čase.

„Ve výchově mimo vyučování probíhá proces učení poněkud jinak než při vyučování. Ve škole jsou žákům předávány hotové zobecněné zkušenosti, nashromážděné za celou historii lidstva, v podstatě v teoretické podobě, a to ponejvíce slovní formou. Toto převážně verbální poznání je pak podle možností aplikováno na praktické situace. Ve výchově mimo vyučování získávají žáci poznatky a zkušenosti v bezprostřední praktické činnosti. Teprve pak se na základě těchto osobních zkušeností ve spojení s poznatky získanými při vyučování vytváří nové poznání a nové zkušenosti. Jde tedy na jedné straně o proces osvojování si teorie v konfrontaci s praxí, na druhé straně o proces osvojování si osobních zkušeností z praxe s následnou konfrontací s obecnými poznatky teorie.“ (Pávková a kol., 1999, s. 75)

Hájek et al. (2004, s. 37) uvádí několik funkcí výchovy mimo vyučování:

- *Výchovně-vzdělávací* - týká se předávání vědomostí a návyků.
- *Zdravotní* - podněcování ke zdravému životnímu stylu a upevnění hygienických návyků, pohybová činnost apod.
- *Sociální* – péče o děti během pracovní doby rodičů, vytváření žádoucích sociálních vztahů.
- *Preventivní* – předcházení sociálně patologických jevů.

„Výchova mimo vyučování má výrazně činnostní charakter. Obsah výchovy mimo vyučování tvoří výchovně-vzdělávací činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, společensky prospěšné, sebeobslužné a příprava na vyučování. Odpočinkové, rekreační, zájmové a společensky prospěšné činnosti tvoří součást náplně volného času a platí pro ně princip dobrovolnosti. Sebeobslužné činnosti a příprava na vyučování mají charakter povinnosti.“ (Pávková a kol, 1999, s. 52)

Pávková a kol. (1999, s. 48 – 49) uvádí několik požadavků na výchovu mimo vyučování. Je to:

- *Požadavek pedagogického ovlivňování volného času.*
- *Požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování* – společné plnění výchovného cíle a rozvoje osobnosti dítěte a spolupráce pedagogů.
- *Požadavek dobrovolnosti* – dobrovolná účast dětí na činnostech.

- *Požadavek aktivity* – vedení dětí k aktivnímu zapojení do všech fází činnosti tj. plánování, příprava, realizace a hodnocení.
- *Požadavek seberealizace* – každé dítě by mělo uplatnit své specifické schopnosti.
- *Požadavek pestrosti, zajímavosti a přitažlivosti* – týká se to obsahu, metod a forem práce.
- *Požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření* – činnosti, které odstraňují únavu a zajišťují regeneraci duševní a fyzické síly.
- *Požadavek zájmového zaměření* – uspokojování, rozvíjení a prohlubování zájmů.
- *Požadavek citlivosti a citovosti* – citlivost při vedení činnosti, pedagog působí jak na rozumovou složku dítěte, tak i na jeho emocionalitu.
- *Požadavek orientace na sociální kontakt* – volný čas by měl být uskutečňován v interakci s ostatními dětmi, přáteli.
- *Požadavek efektivity* – správných cílů se má dosahovat přiměřenými prostředky (hospodárně).
- *Požadavek kvality a evaluace* – vychovatel by se měl zamýšlet zda se mu daří dosahovat stanovených cílů a měl by být schopen prokázat výsledky své činnosti.

Janiš (2009, s. 23 - 24) uvádí názor Malacha, který tvrdí, že pojmy mimoškolní výchova a výchova mimo vyučování jsou nahrazovány pojmem *pedagogika volného času*. Pedagogika volného času je tedy pojem nadřazenější a zahrnuje více aktivit vykonávaných ve volném čase. Dále uvádí významné osobnosti, které poukazují na důležitost výchovy mimo vyučování. Byl to Jan Ámos Komenský, který zdůrazňoval, že právě výchova mimo vyučování má vliv na vývoj člověka. Důraz na mimoškolní výchovu kladl také Johann Heinrich Pestalozzi nebo pedagog Robert Owen, který se zaměřil na zkvalitnění využívání volného času dospělých což se pak přeneslo i na děti.

3.6.2 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU

Pro výkon profese pedagoga volného času je podmínkou nejen příslušné vzdělání, ale i určité rysy osobnosti. Mělo by se jednat o člověka schopného empatie. Měl by ovládat jak verbální, tak neverbální komunikaci. Důležitý je také kladný vztah k lidem, zejména pak k dětem. Měl by mít také dobré organizační a řídicí schopnosti. Jako všechny profese, kde se setkáváme s lidmi, je i tato velice náročná. Pedagog volného času by tedy měl být i psychicky odolný.

„Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu.“ (<http://www.msmt.cz/dokumenty/platne-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>)

Z výše uvedeného vyplývá, že pedagogickými pracovníky jsou: učitelé, speciální pedagogové, pedagogové volného času, psychologové, vychovatelé, trenéři.

Hájek a kol. (2008, s. 130 – 131) vymezuje působnost pedagoga volného času ve střediscích volného času, tedy v domech dětí a mládeže a ve stanicích zájmových činností. Dále uvádí zvláštnosti práce pedagoga volného času:

- Stanovení obsahu výchovy je v pravomoci pedagoga, musí, ale respektovat pedagogicko-psychologické požadavky a přání a potřeby vychovávaných.
- I když klasifikace při volnočasových aktivitách není běžná, objevuje se. Hodnocení výsledků je individuální.
- U autority pedagoga volného času převládá neformální složka – je to dáno i požadavkem dobrovolnosti na volnočasových aktivitách.
- Pedagog volného času zaujímá ve vztahu k vychovávaným různé role, například role učitele, rádce, kamaráda, instruktora.
- Pedagog volného času využívá především aktivizující metody a formy práce.

„Z profese pedagoga volného času (i jiných pedagogických pracovníků) plyne řada bezpečnostních rizik, která jsou do jisté míry i podceňována. Nebezpečná je především sociální únava, která se nemusí projevit bezprostředně na fyzickém

a psychickém zdraví. Postupně však zanechává závažná poškození jedince v důsledku přemíry sociálních kontaktů. Vzniká snaha uniknout před jakýmkoli stykem s jinou osobou. Pedagog volného času též nemusí mít pravidelnou pracovní dobu, tím není respektována výkonová křivka. Námaha hlasového ústrojí také patří mezi nezanedbatelná rizika. Skrytým nebezpečím, hlavně pro psychickou stránku pedagoga volného času, je těžká hodnotitelnost jeho povolání. Neexistují žádná přesná kritéria, podle kterých by mohl být pedagog volného času hodnocen například jako ve škole (1 nejlepší - 5 nejhorší). To může vést k jisté rezignaci a pesimismu. Samotný pedagog by měl svůj volný čas využívat, podobně, jak k tomu vede své svěřence.“ (Janiš, 2009, s. 57)

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Masmédia jsou dnes součástí našeho každodenního života. Stejně je tomu tak i u dětí, ať už je používají k práci do školy, k zábavě nebo jen tak k zaplnění volného času. Na vztah dětí k masmédiím je nahlíženo velmi kriticky. Většina dospělých zastává názor, že děti celý den buď sedí u počítače, nebo sledují televizi, méně se pak objevují aktivity v přírodě. Abychom, ale mohli vynášet nějaké soudy, je třeba si naše tvrzení ověřit. Proto jsem se v praktické části diplomové práce zaměřila na to, jak nejčastěji děti tráví svůj volný čas, jaká masmédia nejvíce používají a zda rodiče kontrolují, jak dlouho tráví čas u masmédií.

4.1 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Pro výzkumnou část jsem zvolila explorativní metodu. Samotný výzkum jsem realizovala v měsíci prosinci 2010 formou dotazníkového šetření na druhém stupni základní školy v Olomouci. Dotazník (viz. příloha 2) byl dětem předán prostřednictvím ředitelky školy, která byla předem seznámena s jeho obsahem a se způsobem vyplňování. Dotazník byl vyplňován anonymně a tvoří ho 15 otázek. Vybranou odpověď děti označily zakroužkováním. Otázky byly formulovány tak, aby bylo možné dosažení stanovených cílů diplomové práce. Výsledky dotazníku budou pro lepší přehlednost zpracovány do tabulek a doplněny o grafy.

4.2 FORMULACE HYPOTÉZ

H1: Předpokládám, že chlapci tráví volný čas odlišným způsobem než dívky.

H2: Předpokládám, že chlapci častěji používají jiný druh masmédií než dívky.

H3: Předpokládám, že chlapci a dívky tráví stejnou dobu u počítače.

H4: Předpokládám, že chlapci a dívky všech věkových kategorií sledují televizi se stejnou frekvencí.

H5: Předpokládám, že chlapci sledují televizní vysílání s jinou frekvencí než dívky.

Pro ověřování hypotéz se používají statistické testy významnosti. „Jsou to postupy (procedury), pomocí nichž ověřujeme, zda mezi proměnnými existuje vztah (závislost, rozdíl). Jestliže na základě provedeného testu významnosti rozhodneme, že určitý výsledek šetření je statisticky významný (signifikantní), znamená to, že je velmi nepravděpodobné, že by tento výsledek byl způsoben pouhou náhodou.“ (Chráska, 2003, s. 78)

Jelikož jsem výzkum realizovala formou dotazníkového šetření, bude vhodné využít *test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku*. „Tohoto statistického testu významnosti je možno využít např. v případech, kdy rozhodujeme, zda existuje souvislost (závislost) mezi dvěma pedagogickými jevy, jež byly změřeny na úrovni nominálního (popř. ordinálního) měření. Tato situace je častá např. při zpracovávání výsledků dotazníkových šetření.“ (Chráska, 2003, s. 90)

Jak dále Chráska (2003, s. 91 – 92) uvádí, výsledky dotazníkového šetření se zapíší do tzv. kontingenční tabulky. Údaje v tabulce (bez závorek) vyjadřují četnosti žáků, kteří odpovídali na otázku. Dříve než začne test nezávislosti chí-kvadrát, formulujeme nulovou a alternativní hypotézu.

„Nulová hypotéza H_0 je předpoklad (domněnka), že mezi sledovanými jevy není vztah (souvislost, rozdíl). Alternativní hypotéza H_A je předpoklad (domněnka), že mezi sledovanými jevy je vztah (souvislost, rozdíl).

Poté vypočítáme očekávanou četnost O , pro každé pole kontingenční tabulky. Očekávané četnosti jsou uvedeny v závorkách. Očekávaná četnost se vypočítá tak, že vynásobíme marginální četnosti (tj. součty četností v řádcích a sloupcích tabulky) a součin dělíme celkovou četností. Dále stanovíme testové kritérium χ^2 , které vypočítáme jako součet vypočítaných hodnot $(P-O)^2/O$ pro všechna pole kontingenční tabulky.

„Vypočítaná hodnota χ^2 je ukazatelem velikosti rozdílu mezi skutečností a vyslovenou nulovou hypotézou. Pro posouzení vypočítané hodnoty χ^2 je třeba určit počet stupňů volnosti vypočítaného testového kritéria. Pro tabulku o r řádcích a s sloupcích se určí počet stupňů volnosti podle vztahu $f = (r-1) \times (s-1)$, kde r je počet řádků v kontingenční tabulce a s je počet sloupců v kontingenční tabulce.“ (Chráska, 2003, s. 92)

Hodnotu χ^2 srovnáme s kritickou hodnotou tohoto testového kritéria pro zvolenou hladinu významnosti 0,05 a příslušný počet stupňů volnosti f (tabulka kritické

hodnoty testového kritéria chí-kvadrát viz příloha 3). Jestliže je vypočítaná hodnota testového kritéria větší nebo rovna kritické hodnotě, pak odmítáme nulovou hypotézu.

4.3 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

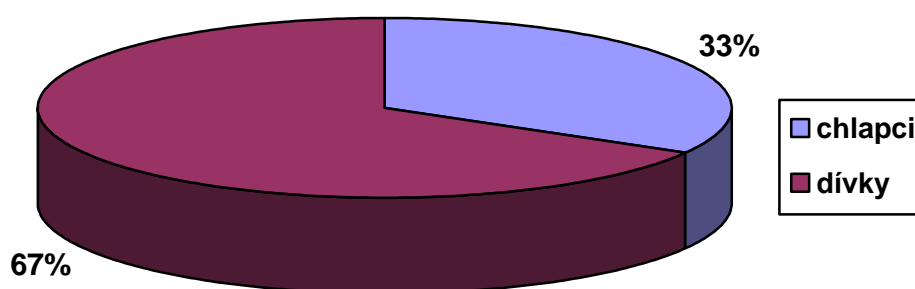
Následující tabulky a grafy znázorňují výsledky jednotlivých otázek dotazníku. Údaje v tabulkách jsou seřazeny sestupně podle počtu nejvíce volených odpovědí. U otázek, ze kterých byly vytvořeny hypotézy jsou uvedeny výpočty testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

1. Tvé pohlaví

TABULKA 1

pohlaví	počet	procenta
dívky	88	67
chlapci	44	33
celkem	132	100

GRAF 1

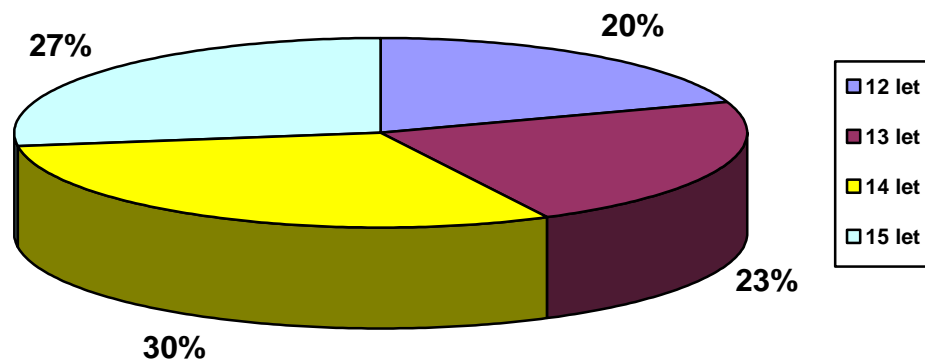
Z výše uvedeného vyplývá, že celkový počet respondentů byl 132. Více bylo dívek, jejich počet činí 88. Chlapců bylo 44. Graf znázorňuje procentuelní rozložení obou pohlaví.

2. Kolik je ti let?

TABULKA 2

věk	počet	procenta
14 let	40	30
15 let	36	27
13 let	30	23
12 let	26	20
celkem	132	100

GRAF 2

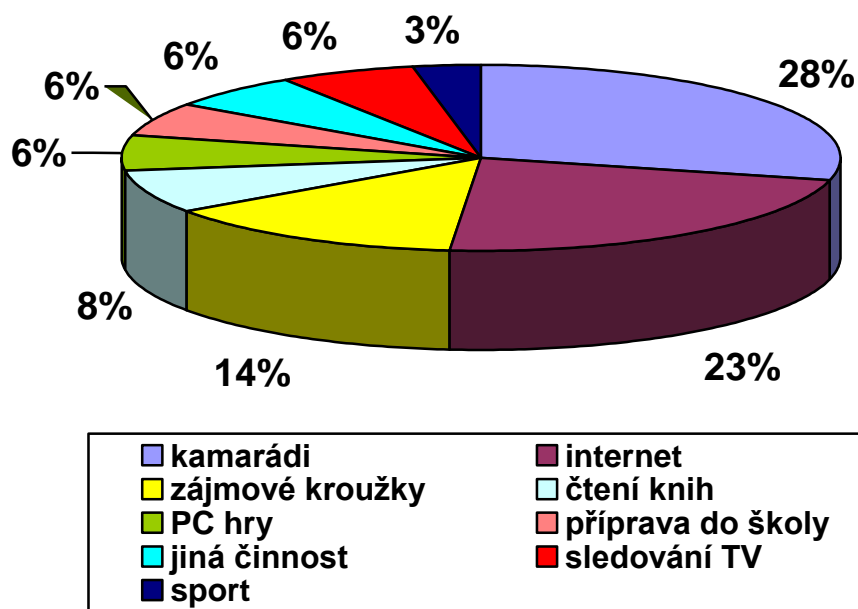
Dotazníkového šetření se zúčastnily děti ve věku od 12 do 15 let (7. - 9. třída základní školy). Věkové rozpětí dětí je poměrně vyrovnané. Nejvíce dětí však bylo v kategorii čtrnáctiletých, a to 30 %. 27 % zaujímaly děti patnáctileté, 23 % děti třináctileté. Nejméně bylo dvanáctiletých dětí.

3. Jak nejčastěji trávíš volný čas?

TABULKA 3

způsob trávení volného času	počet	procenta
kamarádi	38	28
internet	30	23
zájmové kroužky	18	14
čtení knih	10	8
hraní her na počítači	8	6
příprava do školy	8	6
jiná činnost	8	6
sledování televize	8	6
sport	4	3
celkem	132	100

GRAF 3

S kamarády nejčastěji tráví volný čas 28 % dotázaných respondentů. Druhou nejčastější aktivitou bylo používání internetu. Mezi další nejčastější činnosti, pak řadily: zájmové kroužky, čtení knih, hraní her na počítači, jiná činnost (zde děti shodně

uváděly hraní na hudební nástroj, čas strávený s domácím zvířetem nebo na počítači), další pak bylo sledování televize a pouze 3 % dětí tráví nejčastěji svůj volný čas sportem. Očekávala jsem první dvě nejčastější odpovědi. Byla jsem však překvapená, jak málo dětí tráví svůj volný čas aktivně.

První stanovená hypotéza **H1: Předpokládám, že chlapci tráví volný čas odlišným způsobem než dívky**, byla vytvořena z dotazníkových otázek č. 1 + č. 3. K ověření této hypotézy, tedy vypočítám test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Nejdříve formuluji nulovou a alternativní hypotézu.

H₁₀: Mezi chlapci a děvčaty a trávením volného času není závislost (souvislost).

H_{1A}: Mezi chlapci a děvčaty a trávením volného času je závislost.

TABULKA 3.1: Kontingenční tabulka pro ověření hypotézy H1

způsob trávení volného času	pohlaví		Σ
	chlapci	dívky	
zájmové kroužky	6 (6)	12 (12)	18
sledování televize	4 (2,67)	4 (5,33)	8
hraní her na počítači	8 (2,67)	0 (5,33)	8
čtení knih	0 (3,32)	10 (6,68)	10
internet	2 (10)	28 (20)	30
příprava do školy	4 (2,67)	4 (5,33)	8
sport	2 (1,33)	2 (2,67)	4
kamarádi	16 (12,67)	22 (25,33)	38
jiná činnost	2 (2,67)	6 (5,33)	8
Σ	44	88	132

Nyní vypočítám testové kritérium χ^2 jako součet vypočítaných hodnot $(P-O)^2/O$ pro všechna pole kontingenční tabulky. Například pro pole s četnostmi 8 (3) bude hodnota $(8 - 2,67)^2 / 2,67 = 10,640$. Dále určíme počet stupňů volnosti vypočítaného testového kritéria, $f = (r-1) \times (s-1)$. $f = (9 - 1) \times (2-1) = 8$.

Testové kritérium $\chi^2 = 35,359$.

Počet stupňů volnosti $f = 8$.

Pro daný počet stupňů volnosti a pro zvolenou hladinu významnosti najdeme v tabulkách (viz. příloha 3) kritickou hodnotu $\chi^2_{0,05}(8) = 15,507$.

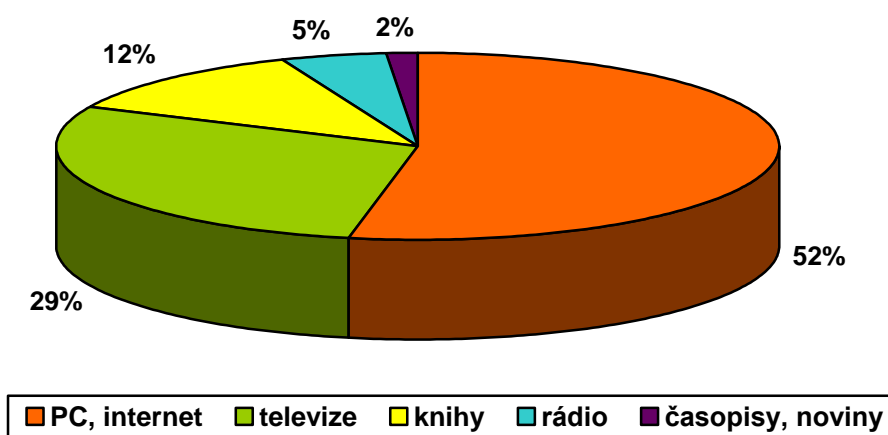
Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou, zjistíme, že vypočítaná hodnota je větší, a proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Mezi chlapci a děvčaty a způsobem trávení volného času je statisticky významná závislost. Mnou stanovená hypotéza, že chlapci tráví volný čas odlišným způsobem než děvčata se tedy potvrdila. Z tabulky č. 3.1 můžeme vidět, že děvčata oproti chlapcům více chodí do zájmových kroužků, více ve svém volném čase používají internet a více si čtou. Chlapci zase více hrají počítačové hry. Stejně na tom byly aktivity jako: sledování televize, příprava do školy nebo sport.

4. Jaké masmédiu nejvíce používáš?

TABULKA 4

masmédiu	počet	procenta
počítač, internet	70	52
televize	38	29
knihy	16	12
rádio	6	5
časopisy, noviny	2	2
jiné	0	0
celkem	132	100

GRAF 4

Jak jsem se domnívala, nejčastěji používané masmédiem, mezi dotazovanými dětmi, je počítač s internetem. Z celkového počtu oslovených tuto odpověď zvolilo 70 dětí, tj. 52 %. Druhým nejvíce používaným masmédiem je televize. Vybralo si ji 38 (29 %) dětí. Třetím nejvíce oblíbeným masmédiem jsou knihy, dále rádio. A pouhé 2 % dětí zvolilo časopisy a noviny. Všechny děti si vybraly z nabízených masmédií. Nikdo nezvolil odpověď, kde děti mohly napsat jiný druh masmédiá, který nebyl v nabídce.

Zajímalo mě, jestli existuje rozdíl v používání masmédií mezi chlapci a děvčaty. Proto jsem si stanovila další hypotézu **H2: Předpokládám, že chlapci více používají jiný druh masmédiá než dívky.** Druhá hypotéza byla vytvořena z dotazníkových otázek č. 1 a č. 4. Postup k ověření této hypotézy zůstává stejný. Nejdříve si stanovíme nulovou a alternativní hypotézu.

H_0 : Mezi chlapci a děvčaty a nejvíce používaným masmédiem není závislost.

H_A : Mezi chlapci a děvčaty a nejvíce používaným masmédiem je závislost.

TABULKA 4.1: Kontingenční tabulka pro ověření hypotézy H2

masmédium	pohlaví		Σ
	chlapci	dívky	
televize	14 (13)	24 (25)	38
počítač, internet	26 (23)	44 (47)	70
rádio	2 (2)	4 (4)	6
časopisy, noviny	0 (1)	2 (1)	2
knihy	2 (5)	14 (11)	16
Σ	44	88	132

Testové kritérium $\chi^2 = 5,317$

Počet stupňů volnosti $f = 4$

Pro daný počet stupňů volnosti a pro zvolenou hladinu významnosti najdeme v tabulkách (viz. příloha 3) kritickou hodnotu $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$.

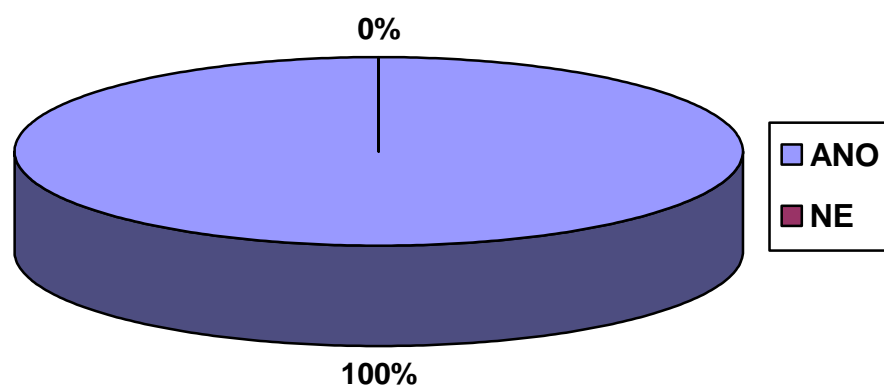
Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou, zjistíme, že vypočítaná hodnota je menší, a proto nelze odmítnout nulovou hypotézu. Mezi chlapci a děvčaty a nejvíce používaného masmédiu **nebyla** prokázána statisticky významná závislost. Stanovená hypotéza H2 se tedy nepotvrdila. Na tom jaké masmédiu je nejvíce využíváno nemá vliv zda se jedná o děvče nebo chlapce.

5. Máš doma počítač?

TABULKA 5

odpověď	počet	procenta
ANO	132	100
NE	0	0
celkem	132	100

GRAF 5

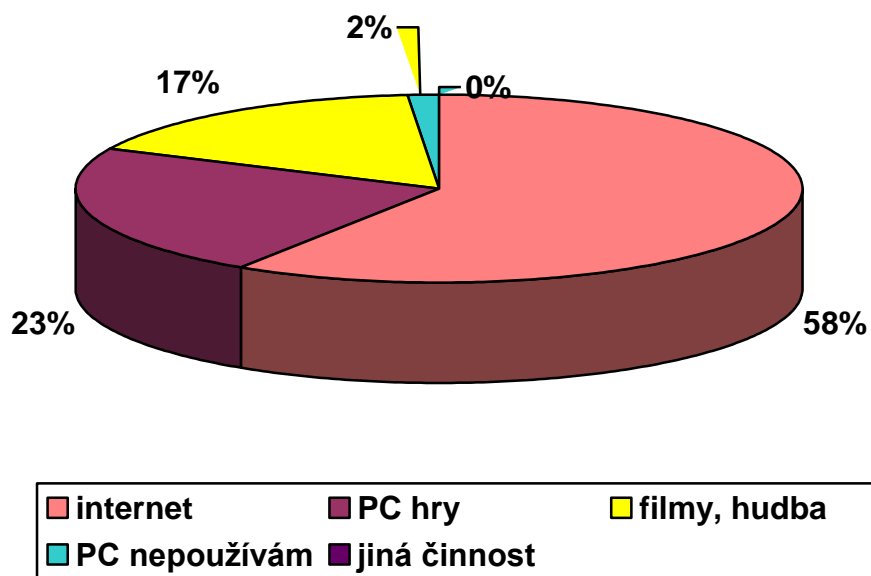
Na otázku zda děti mají doma počítač zvolilo kladnou odpověď všech 132 dotazovaných.

6. Jestliže ano, k jaké činnosti ho nejvíce využíváš?

TABULKA 6

činnost	počet	procenta
internet	78	58
hraní her	30	23
sledování filmů, poslech hudby	22	17
počítač nepoužívám	2	2
jiná činnost	0	0
celkem	132	100

GRAF 6

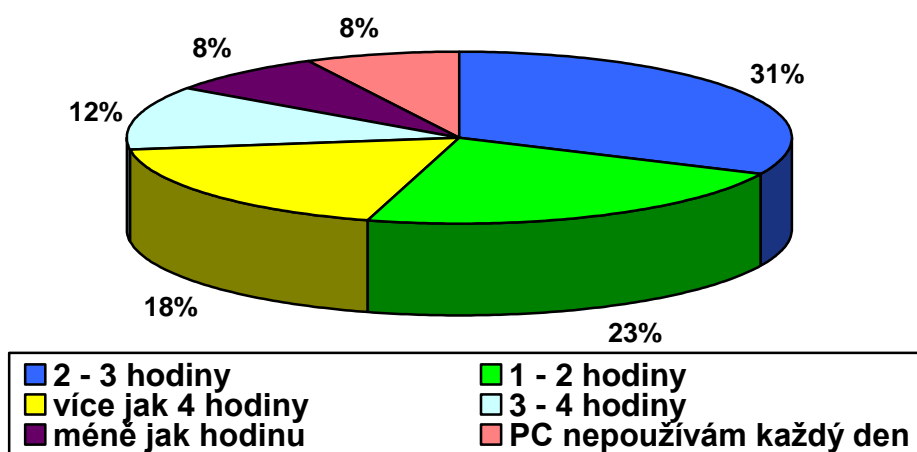
Většina dotazovaných dětí, přesněji 58 %, počítač používá hlavně k tomu, aby mohly chodit na internet. 23 % dětí na počítači hraje počítačové hry, 17 % se raději dívá na filmy nebo poslouchá hudbu. Z celkového počtu oslovených dvě děti, tj. 2 % odpověděly, že počítač nepoužívají vůbec.

7. Kolik hodin denně trávíš u počítače?

TABULKA 7

doba strávená u PC / den	počet	procenta
méně jak hodinu	10	8
1 – 2 hodiny	30	23
2 – 3 hodiny	42	31
3 – 4 hodiny	16	12
více jak 4 hodiny	24	18
PC nepoužívám každý den	10	8
celkem	132	100

GRAF 7

Z grafu vyplývá, že 31 % dětí tráví u počítače 2 – 3 hodiny denně. 1 – 2 hodiny denně stráví u počítače 23 % oslovených respondentů. Odpověď více jak 4 hodiny denně zvolilo 18 % dotázaných. Stejný počet, 8 % dětí, odpovědělo, že počítač používají méně jak hodinu denně a také, že počítač nepoužívají každý den.

Otázku: *Kolik hodin denně trávíš u počítače*, jsem použila k vytvoření mé třetí hypotézy. **H3: Předpokládám, že chlapci a dívky tráví stejnou dobu u počítače.** Chci si ověřit, zda existuje souvislost mezi pohlavím dětí a dobou strávenou používáním počítače.

H_0 : Mezi chlapci a děvčaty a dobou strávenou u počítače není závislost.

H_A : Mezi chlapci a děvčaty a dobou strávenou u počítače je závislost.

TABULKA 7.1: Kontingenční tabulka pro ověření hypotézy H3

doba strávená u PC / den	Pohlaví		Σ
	chlapci	dívky	
méně jak hodinu	4 (3,33)	6 (6,67)	10
1 – 2 hodiny	12 (10)	18 (20)	30
2 – 3 hodiny	12 (14)	30 (28)	42
3 – 4 hodiny	8 (5,33)	8 (10,67)	16
více jak 4 hodiny	6 (8)	18 (16)	24
PC nepoužívám každý den	2 (3,34)	8 (6,66)	10
Σ	44	88	132

Testové kritérium $\chi^2 = 6,895$

Počet stupňů volnosti $f = 5$

Pro daný počet stupňů volnosti a pro zvolenou hladinu významnosti najdeme v tabulkách (viz. příloha 3) kritickou hodnotu $\chi^2_{0,05}(5) = 11,070$.

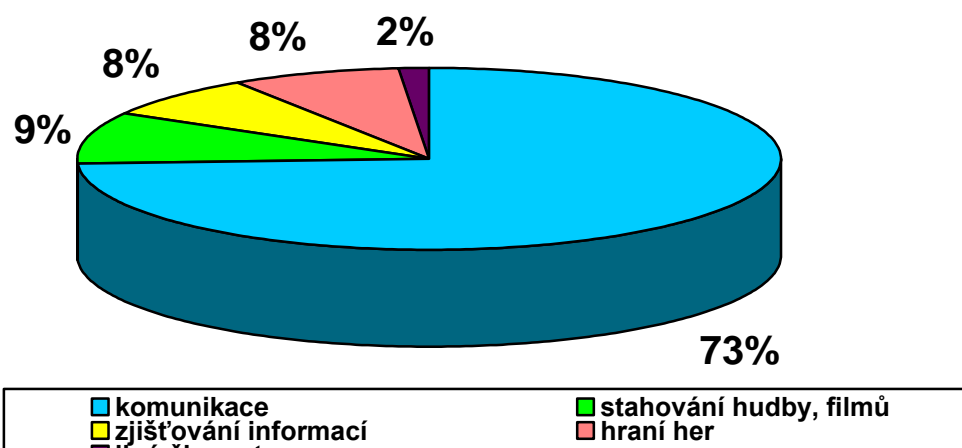
Srovnáme-li kritickou hodnotu s naší vypočítanou hodnotou testového kritéria, zjistíme, že vypočítaná hodnota je menší, a proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi chlapci a děvčaty a dobou strávenou u počítače **není** statisticky významná závislost. Skutečnost zda se jedná o chlapce nebo dívku neovlivňuje významným způsobem dobu strávenou u počítače. Stanovená hypotéza H3 se potvrdila.

8. Internet nejvíce využíváš k:

TABULKA 8

činnost	počet	procenta
komunikace	98	73
stahování hudby, filmů	12	9
zjišťování informací	10	8
hraní her	10	8
jiná činnost	2	2
celkem	132	100

GRAF 8

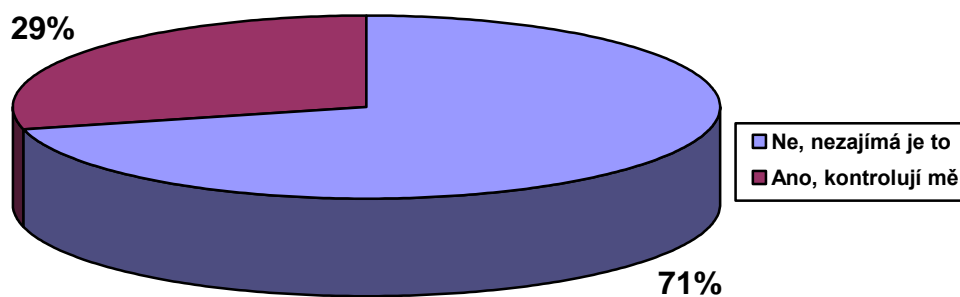
Z tohoto grafu jednoznačně vyplývá, že většina dotazovaných používá internet hlavně kvůli komunikaci s přáteli, a to zejména prostřednictvím ICQ, Skype nebo sociální sítě Facebook. 12 % dětí na internetu stahuje filmy nebo hudbu, 8 % prostřednictvím internetu zjišťuje potřebné informace ať už do školy nebo pro vlastní potřebu nebo hrají hry. Z celkového počtu dotazovaných dvě děti zvolily možnost *jiná činnost*, kde uvedly poslech hudby.

9. Ví rodiče, co vyhledáváš na internetu?

TABULKA 9

odpověď	počet	procenta
ne, nezajímá je to	94	71
ano, kontrolují mě	38	29
celkem	132	100

GRAF 9

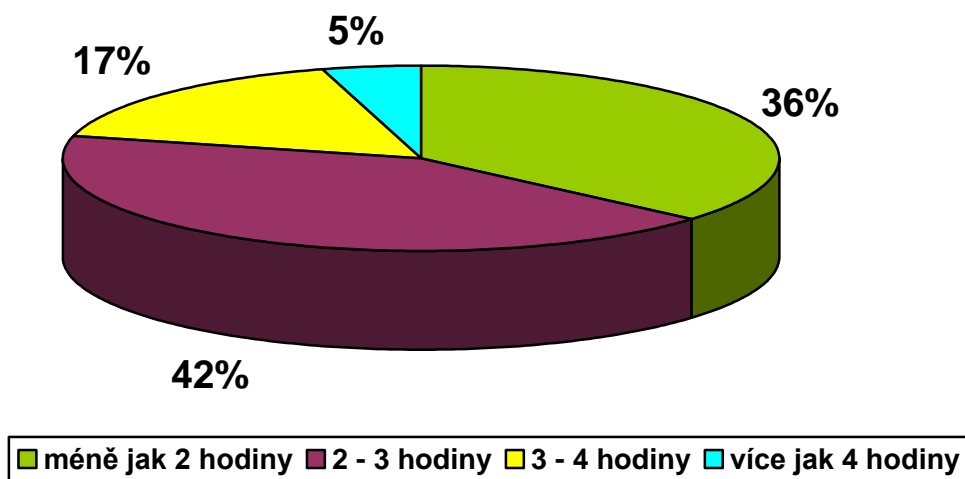
Odpověď na tuto otázku mě velmi překvapila. 71 % rodičů nekontroluje, jaké stránky si děti na internetu prohlíží.

10. Jak často sleduješ televizi?

TABULKA 10

doba sledování TV / den	počet	procenta
méně jak 2 hodiny	48	36
2 – 3 hodiny	56	42
3 – 4 hodiny	22	17
více jak 4 hodiny	6	5
celkem	132	100

GRAF 10

Čtyřicetdva procent oslovených respondentů sleduje televizi každý den 2 – 3 hodiny, 36 % se dívá méně jak dvě hodiny. Třetí nejčastější odpovědí bylo 3 – 4 hodiny denně, zvolilo ji 17 % dotazovaných. Uspokojivé je, že více jak čtyři hodiny sleduje televizi pouhých 5 % dětí.

Zajímalo mě, jestli se doba sledování televize liší podle jednotlivých věkových kategorií oslovených dětí. Proto jsem si stanovila hypotézu H4, která je vytvořena z dotazníkových otázek č. 2 + č. 10. **H4: Předpokládám, že chlapci a dívky všech věkových kategorií sledují televizi se stejnou frekvencí.**

H₀: Mezi chlapci a děvčaty všech věkových kategorií a frekvencí sledování televize není závislost.

H_A : Mezi chlapci a děvčaty všech věkových kategorií a frekvencí sledování televize je závislost.

TABULKA 10.1: Kontingenční tabulka pro ověření hypotézy H_4

doba sledování TV / den	věk dětí				Σ
	12 let	13 let	14 let	15 let	
méně jak 2 hodiny	14 (9,46)	8 (10,91)	16 (14,54)	10 (13,09)	48
2 – 3 hodiny	6 (11,03)	10 (12,73)	20 (16,97)	20 (15,27)	56
3 – 4 hodiny	4 (4,33)	10 (5)	4 (6,67)	4 (6)	22
více jak 4 hodiny	2 (1,18)	2 (1,36)	0 (1,82)	2 (1,64)	6
Σ	26	30	40	36	132

Testové kritérium $\chi^2 = 18,247$

Počet stupňů volnosti $f = 9$

Pro daný počet stupňů volnosti a pro zvolenou hladinu významnosti najdeme v tabulkách (viz. příloha 3) kritickou hodnotu $\chi^2_{0,05}(9) = 16,919$.

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou, zjistíme, že vypočítaná hodnota je větší, a proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Mezi jednotlivými věkovými kategoriemi a frekvencí sledování televize **je** statisticky významná závislost.

Dále mě zajímalo, jestli je nějaký rozdíl v četnosti sledování televize a tím, zda se jedná o chlapce či dívku. Proto jsem stanovila další hypotézu **H5: Předpokládám, že chlapci sledují televizní vysílání s jinou frekvencí než dívky**. Postup je stále stejný. Jako první stanovíme nulovou a alternativní hypotézu, poté údaje zjištěné v dotazníkovém šetření uspořádáme do kontingenční tabulky.

H_0 : Mezi chlapci a děvčaty a frekvencí sledování televize není závislost.

H_A : Mezi chlapci a děvčaty a frekvencí sledování televize je závislost.

TABULKA 10.2: Kontingenční tabulka pro ověření hypotézy H5

doba sledování TV/ den	pohlaví dětí		Σ
	chlapci	dívky	
méně jak 2 hodiny	16 (16)	32 (32)	48
2 – 3 hodiny	14 (18,67)	42 (37,33)	56
3 – 4 hodiny	8 (7,33)	14 (14,67)	22
více jak 4 hodiny	6 (2)	0 (4)	6
Σ	44	88	132

Nyní vypočítáme testové kritérium χ^2 jako součet vypočítaných hodnot $(P-O)^2/O$ pro všechna pole kontingenční tabulky a určíme počet stupňů volnosti podle vztahu $f = (r-1) \times (s-1)$

Testové kritérium $\chi^2 = 13,844$

Počet stupňů volnosti $f = 3$

Pro daný počet stupňů volnosti a pro zvolenou hladinu významnosti najdeme v tabulkách (viz. příloha 3) kritickou hodnotu $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$.

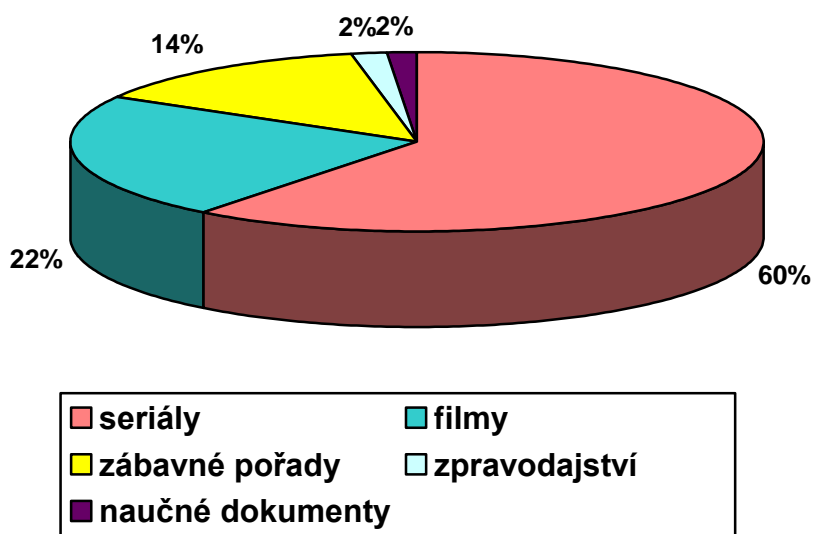
Srovnáme-li vypočítanou hodnotu testového kritéria s hodnotou kritickou, zjistíme, že vypočítaná hodnota je větší než hodnota kritická. Odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Mezi frekvencí sledování televize a tím, zda se jedná o chlapce či dívku **byla** prokázána statisticky významná závislost. Můj předpoklad, že chlapci sledují televizi s jinou frekvencí než dívky, byl správný.

11. Jaké pořady nejraději sleduješ?

TABULKA 11

pořad	počet	procenta
seriály	80	60
filmy	30	22
zábavné pořady	18	14
zpravodajství	2	2
naučné dokumenty	2	2
celkem	132	100

GRAF 11

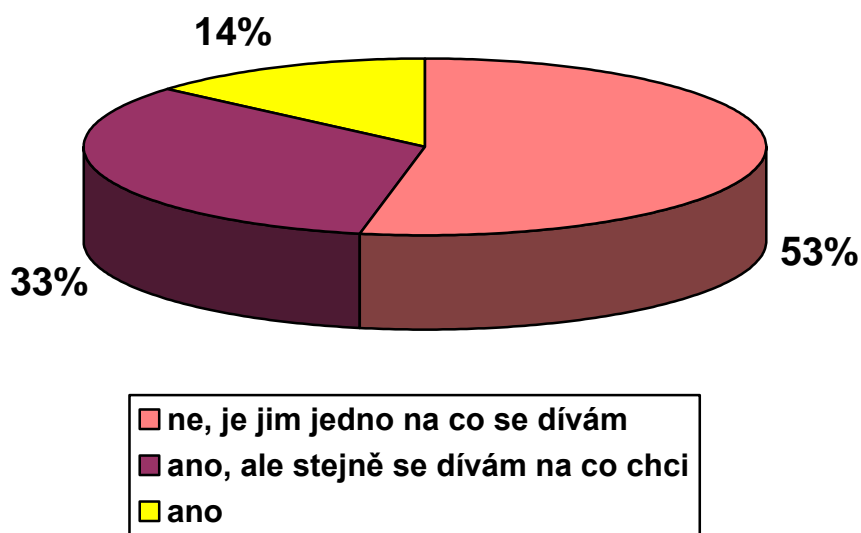
Oslovení respondenti v televizi nejvíce sledují seriály. Tuto odpověď zvolilo 60 % dotázaných. Druhým nejsledovanějším pořadem televizního vysílání jsou filmy, které má v oblibě 22 % dětí. 14 % respondentů se nejraději dívá na zábavné pořady, jako například soutěže, reality show, hudební pořady nebo talk show), zpravodajství a naučené dokumenty sledují 2 % dětí.

12. Zakazují ti rodiče dívat se na pořady, které nejsou vhodné pro tvůj věk (např. kde je násilí apod.)?

TABULKA 12

odpověď	počet	procenta
ne, je jim jedno na co se dívám	70	53
ano, ale stejně se dívám na co chci	44	33
ano	18	14
celkem	132	100

GRAF 12

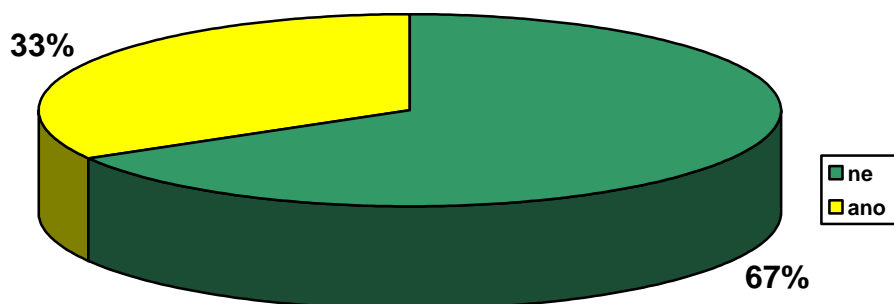
Více jak polovina rodičů dotazovaných dětí, přesněji 53 %, nezakazuje dětem dívat se na pořady, které jsou nevhodné pro jejich věkovou kategorii. 33 % respondentů sleduje televizní pořady podle vlastního uvážení i přes zákaz rodičů. Zbýlých 18 % oslovených dětí odpovědělo, že jim rodiče zakazují nevhodné pořady.

13. Říkají ti rodiče kolik hodin denně můžeš strávit u elektronických masmédií (televize, počítač, internet)?

TABULKA 13

odpověď	počet	procenta
ne	88	67
ano	44	33
celkem	132	100

GRAF 13

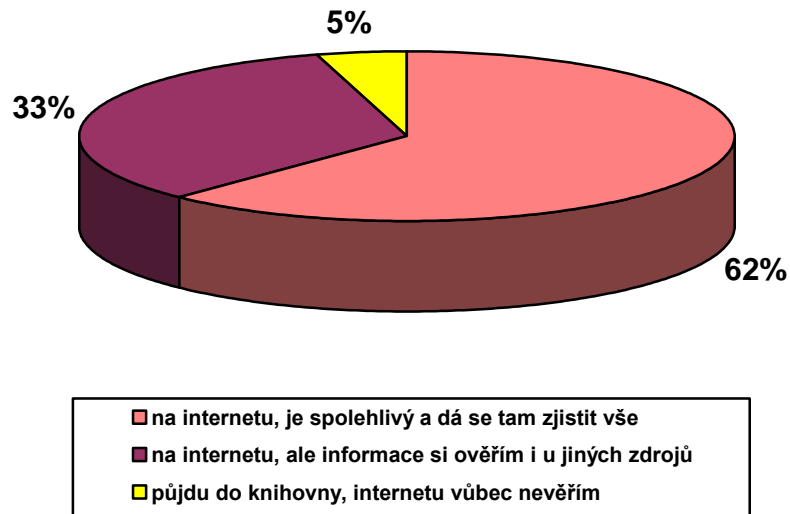
Na výše uvedenou otázku odpovědělo 88 % rodičů dotázaných dětí, že nereguluje jejich dobu strávenou u masmédií, zbylých 33 % ano.

14. Kdyby si měl/a zpracovat do školy nějaké téma, potřebné informace si zjistíš?

TABULKA 14

odpověď	počet	procenta
na internetu, je spolehlivý a dá se tam zjistit vše	82	62
na internetu, ale informace si ověřím i u jiných zdrojů	44	33
půjdu do knihovny, internetu vůbec nevěřím	6	5
celkem	132	100

GRAF 14

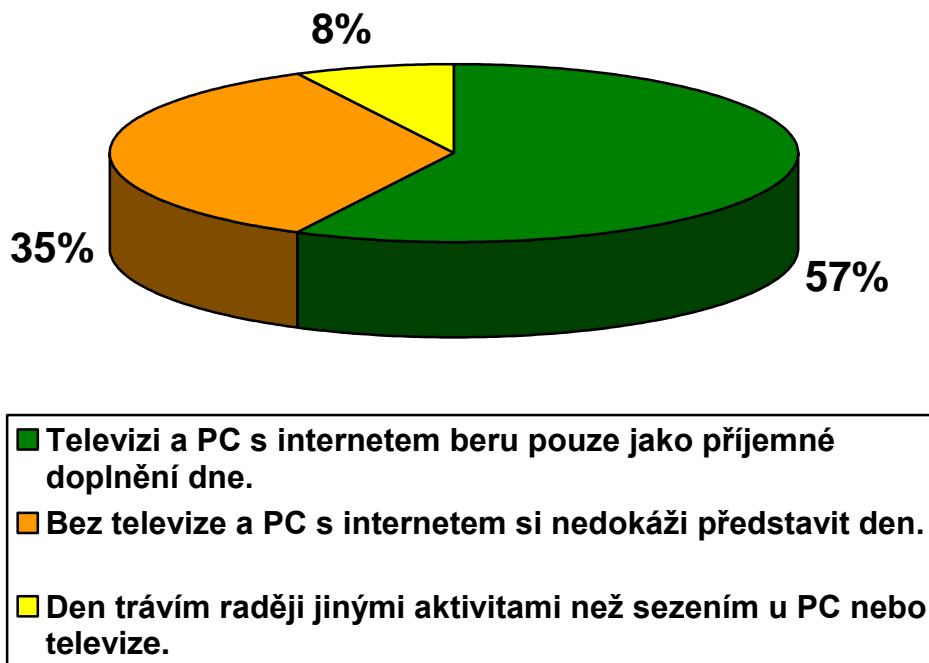
Z grafu vyplývá, že 62 % dotazovaných dětí považuje internet za zcela spolehlivý, 33 % respondentů si informace zjištěné na internetu raději ověřuje např. v knihách a 5 % z celkového počtu oslovených nevěří internetu vůbec.

15. Jaké tvrzení je ti nejbližší?

TABULKA 15

odpověď	počet	procenta
Televizi a PC s internetem беру pouze jako příjemné doplnění dne.	76	57
Bez televize a PC s internetem si nedokážu představit den.	46	35
Den trávím raději jinými aktivitami než sezením u PC nebo televize	10	8
celkem	132	100

GRAF 15

Odpoověď: televizi a počítač s internetem беру pouze jako příjemné doplnění dne, si vybralo 57 % dotazovaných. 35 % dětí si bez televize a počítače s internetem nedokáží představit den a jen 8 % oslovených respondentů tráví den raději jinými aktivitami než sezením u počítače a televize.

4.4 ZHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké aktivity děti upřednostňují ve svém volném čase a kolik času během dne tráví u masmédií. Zajímalo mě, které masmédiium děti nejvíce využívají a k jakým účelům jim slouží. Otázky v dotazníku byly zaměřeny ke zjištění, zda rodiče mají přehled o tom, co si děti zjišťují na internetu a zda regulují jejich dobu strávenou u prostředků masové komunikace. Chtěla jsem zjistit, jaký mají děti vztah k počítači a televizi.

Pomocí první a druhé otázky jsem zjistila, že z celkového počtu 132 respondentů bylo 88 dívek a 44 chlapců ve věkovém rozmezí 12 – 15 let. Z toho bylo 40 čtrnáctiletých, 36 patnáctiletých, 30 třináctiletých a 26 dvanáctiletých. Z dotazníkového šetření vyplývá, že děti tráví svůj volný čas nejčastěji se svými kamarády nebo na

internetu. Třetí nejčastější činností je návštěva zájmových kroužků, dále následuje hraní počítačových her, příprava do školy, sledování televize. Byly uvedeny i aktivity, jako hraní na hudební nástroj nebo společné chvíle s domácím zvířetem. Sport si vybraly pouze 4 oslovené děti. Překvapilo mě, jak málo dětí se ve volném čase věnuje sportovním aktivitám. Jak jsem se domnívala, nejvíce používaným masmédiem je počítač a televize. Nejméně využívané jsou noviny a časopisy. Počítač je nejvíce používán kvůli přístupu na internet, a také k hraní her. Objevili se dva respondenti, kteří počítač nepoužívají vůbec. Činnostem na počítači se děti nejvíce věnují v časovém rozmezí dvou až tří hodin během dne. Druhou nejčastější odpovědí bylo jednu až dvě hodiny. Našly se i děti, které počítač nepoužívají každý den. Neočekávala jsem, že si tuto možnost někdo vybere. Frekvence sledování televize dopadla obdobně. Nejčastější zvolenou dobou bylo dvě až tři hodiny denně a pouze o 8 bodů méně získala odpověď méně jak dvě hodiny denně. V televizi se nejvíce sledují seriály a filmy. Vzhledem k tomu, že žijeme ve světě plném informačních technologií, nemyslím si, že by výsledky předchozích dvou otázek dopadly špatně. Přesto by se děti měly více věnovat i sportovním aktivitám. Na základě výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že internet je nejvíce používán ke komunikaci prostřednictvím sociálních sítí jako je např. Facebook. Zarazilo mě, že se většina rodičů, a to 71 % nestará o to, co si děti vyhledávají na internetu. Nevýhodou internetu totiž je, že zde můžeme narazit i na to, co zrovna nehledáme a co může mít nepříznivý dopad na děti. Proto si myslím, že by rodiče mělo více zajímat jaké internetové obsahy si děti prohlíží. Jen tak mohou zabránit jejich negativnímu vlivu na zdravý vývoj dětí. Rodičům je také jedno zda se děti dívají na pořady, které nejsou určeny pro jejich věkovou kategorii. Pouze 18 z celkového počtu respondentů odpovědělo, že mají zakázáno dívat se na pořady, kde se vyskytuje násilí či erotika. Jestliže si stěžujeme na to, že děti často v televizi vidí násilí, sami musíme dbát, aby tomu tak nebylo a všimát si co děti v televizi sledují. Rodiče by měli být více důslední a trvat na tom, aby děti sledovaly jen pořady určené pro jejich věkovou kategorii. Stejně je tomu tak i v případě doby strávené u masmédií. Většina rodičů oslovených dětí (67 %) nereguluje jejich dobu strávenou používáním prostředků masové komunikace. Děti se lehce nadchnou lákavými pořady v televizním vysílání nebo akčními počítačovými hrami a jestliže je nebudeme nabádat ke smysluplnějším aktivitám, snadno si zvyknou na tento pasivní způsob trávení volného času. Předmětem mého zájmu bylo i to, jaká váha je přikládána informacím zjištěným na internetu. Poměrně velká část dětí (62 %) informacím z internetu zcela důvěřuje, 33 % si

informace raději ověřuje u dalších zdrojů, např. v knihách a jen 5 % oslovených považuje tyto informace za zcela nevěrohodné. Děti by neměly být tak důvěřivé. Výchovu dítěte mají na starosti nejdříve rodiče, později má svůj vliv i škola. Oba tyto výchovní činitelé by se měli podílet na tom, aby se dítě učilo rozeznat kvalitní informační zdroje a umělo správně a účelně zacházet s informačními prostředky. K tomu by měla sloužit i mediální výchova, jako součást školního vzdělávání.

ZÁVĚR

Na způsob trávení volného času má vliv nejen rodinné prostředí v jakém dítě vyrůstá, ale i kultura naší společnosti. Jestliže jsou děti od narození obklopeny informačními technologiemi, musíme počítat s tím, že budou naplňovat i jejich volný čas. Jelikož jsou masmédiá součástí našeho života a podílejí se na našem rozvoji, neměli bychom k nim dětem odírat přístup. Mohly by pak mít pocit méněcennosti z toho, že ostatní spolužáci běžně používají počítač a ony třeba ani neví co to je. Masmédiá nám totiž také přinášejí novinky, zprostředkovávají nám informace z celého světa. Obecně nám pomáhají orientovat se v dění kolem nás. Důležité ale je, aby děti byly vedeny hlavně k aktivnímu způsobu naplnění volného času. Smysluplné volnočasové aktivity pomáhají rozvíjet osobnost dítěte a obohacují jeho život. Jestliže sami rodiče budou trávit své volné chvíle převážně u televize, převeze dítě tento zvyk a bude v pozdějším věku upřednostňovat pasivní trávení volného času. Děti by měly být nabádány více ke sportu a pobytu na čerstvém vzduchu. Sportovní aktivity na rozdíl od sezení u počítače nemají nepříznivý dopad na zdraví dítěte. Častým vysedáváním u počítače či televize si dítě může např. poškodit svůj zrak nebo si přivodit bolesti zad. Počítač by měl sloužit zejména k pracovním činnostem a hraní počítačových her by se mělo omezit na minimum. Není nutné, aby se přístup k masmédiím zakazoval, ale pouze omezil. Naplnění volného času dítěte také závisí na finanční situaci rodiny. Někteří rodiče nejsou dostatečně zabezpečeni k tomu, aby mohli dítěti nabídnout širokou škálu zájmových kroužků. To, ale není důvod k pasivním aktivitám. Volný čas může být zaplněn společným výletem nebo jen procházkou v přírodě. I na sídlištích existuje mnoho dětských hřišť, kde dítě může strávit příjemné chvíle. Vhodné by bylo, aby dítě mělo nějaký časový limit a vědělo, že nemůže strávit celý den u televize. Celodennímu vysedávání u masmédií můžeme zabránit i tím, že dítě nebude mít počítač ani televizi ve svém dětském pokoji. Tímto způsobem budou mít rodiče přehled o tom, jak dlouho a jaké pořady dítě sleduje v televizi. Když dítě uvidí v televizi něco nevhodného nebo čemu nerozumí, měli by si s ním o tom rodiče promluvit. Je důležité vysvětlit co se v televizním vysílání odehrává, co je špatné a zejména menším dětem zdůraznit, že se nejedná o realitu. Jestliže dítě vyrůstá v bezpečném rodinném zázemí je jeho vývoj negativními vlivy masmédií ohroženo méně. Média mohou mít, ale i pozitivní vlivy na rozvoj dítěte. Existují televizní pořady, které pomáhají vzdělávat

a rozšiřovat rozsah vědomostí. Neměli bychom, ale zapomínat na knihy, i ty jsou druhem masmédií. V poslední době jsou však potlačovány především počítačem. Dokonce i čtení pohádek před spaním je dnes často nahrazováno přehráváním pohádky na DVD přehrávači. Čtení knih může rozšířit slovní zásobu dítěte, a proto by na ně nemělo být zapomínáno a rodiče by měli podporovat děti ve čtení.

Na závěr bych tedy shrnula základní zásady, které by bylo vhodné ve vztahu masmédií a volného času dětí dodržovat: regulace doby strávené u masmédií, nebát se dětem zakázat nevhodné pořady, hovořit s nimi o situacích, které vidí v televizi a učit je správně využívat internetové informační zdroje, podporovat aktivní využívání volného času, zajímat se o to, jaké internetové stránky si děti prohlíží. Důležité je, aby se děti ve svém volném čase nenudily, jestliže samy neumí rozpoznat, které volnočasové aktivity jsou pro ně vhodné, musí to za ně udělat rodiče. Zároveň je nutné dávat si pozor na to, aby dítě nebylo příliš přetěžováno. Ani to na něj nemá příznivý dopad. Dítě by mělo mít během dne chvílku, kterou si může naplnit podle vlastních představ.

Prostřednictvím diplomové práce jsem měla možnost blíže se seznámit s problematikou masmédií a volného času dětí. Zjistila jsem, že masmédií mají pro děti velký význam a naplňují podstatnou část jejich volného času.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- HÁJEK, B. a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HÁJEK, B. et al. *Děti, vedoucí a volný čas*. Praha : Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. 120 s. ISBN 80-86784-06-1.
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha : Univerzita Karlova, 2003. 105 s. ISBN 80-7290-128-1.
- HELUS, Z. *Osobnost a její vývoj*. Praha : Univerzita Karlova, 2003. 77 s. ISBN 80-7290-125-7.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
- CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice: základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 198 s. ISBN 80-244-0765-5.
- JANIŠ, K. *Úvod do problematiky volného času*. 1. vyd. Opava : Slezská univerzita, 2009. 61 s. ISBN 978-80-7248-530-7.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Masová média*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009. 413 s. ISBN 978-80-7367-466-3.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. 207 s. ISBN 80-7178-697-7.
- KORDA, J. *Úvod do studia televize*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005. 77 s. ISBN 80-244-1135-0.
- KÖPPLOVÁ, B. a kol. *10 let v českých médiích*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 142 s. ISBN 80-7178-925-9.
- KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1995. 307 s. ISBN 80-7184-134-X.
- LOKAJ, Z. *Média a realita*. 1. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2008. 37 s. ISBN 978-80-7372-290-6.
- MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha : Portál, 2009. 639 s. ISBN 978-80-7367-574-5.
- MUSIL, J. *Komunikace v informační společnosti*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 144 s. ISBN 978-80-86723-39-6.

- MUSIL, J. *Úvod do sociální a masové komunikace*. 2. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. 123 s. ISBN 978-80-86723-44-0.
- MUSIL, M. *Masmédia a publicita*. 1. vyd. Praha : Oeconomica, 2005. 73 s. ISBN 80-245-0872-9.
- NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno : Paido, 2002. 119 s. ISBN 80-7315-012-3.
- PAULÍK, K. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita, 2002. 66 s. ISBN 80-7042-214-9.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.
- PAVLŮ, D. *Dítě a reklama: odborná konference s mezinárodní účastí – Zlín 28. kvěna 2003: 43. mezinárodní festival filmů pro děti a mládež*. Praha : Mospra/Amasia, 2003. 100 s. ISBN 80-239-0417-5.
- POSTLER, M. *Média v reklamě: televize, rozhlas, tisk*. 1. vyd. Praha : Oeconomica, 2003. 104 s. ISBN 80-245-0629-7.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. vyd. Praha : Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.
- ROTH, J. *Mediální výchova v Čechách – tištěná média*. 1. vyd. Praha : Tutor, 2005. 118 s. ISBN 80-86700-25-9.
- ŘÍČAN, P., PITHARTOVÁ, D. *Krotíme obrazovku: Jak vést děti k rozumnému užívání médií*. Praha : Portál, 1995. 62 s. ISBN 80-7178-084-7.
- SCHELLMANN, B. a kol. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*. 1. vyd. Praha : Europa-Sobotáles, 2004. 482 s. ISBN 80-86806-06-0.
- SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2000. 111 s. ISBN 80-246-0044-7.
- SPOUSTA, V. et al. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1996. 82 s. ISBN 80-210-1275-7.
- SRPOVÁ, H. a kol. *Od informace k reklamě*. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita, 2007. 269 s. ISBN 978-80-7368-265-1.
- ŠEĐOVÁ, K. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*. Brno : Paido, 2007. 157 s. ISBN 978-80-7315149-2.
- ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 175 s. ISBN 80-244-0629-2.

ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z psychologie. III. díl – Vývojová psychologie*. 1. vyd. Liberec : Technická univerzita, 2002. 51 s. ISBN 80-7083-571-1.

URBAN, L. , DUBSKÝ, J., MURDZA, K. *Sociologie médií a veřejného mínění*. 1. vyd. Praha : Vydavatelství PA ČR, 2006. 129 s. ISBN 80-7251-234-X.

VERNER, P. *Mediální výchova: průřezové téma*. 1. vyd. Úvaly : Albra, Praha : SPL – Práce, 2007. 106 s. ISBN 978-80-7361-042-5.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Národní institut dětí a mládeže dostupné na: <<http://www.nidm.cz/o-nidm>> [on - line] [cit. 9.11.2010]

Počítač dostupné na: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Počítač>> [on - line] [cit. 5.11.2010]

Rámcový vzdělávací program dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolska_reforma/ramcove-vzdelavaci-programy> [on - line] [cit. 3.11.2010]

Statistiky dostupné na: <http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/1_vybavenost_domacnosti_pocitacem_a_vybranou_spotrebni_elektronikou> [on - line] [cit. 5.11.2010]

Televize dostupné na: <www.ceska-televize.uvadi.cz/predval.html> [on - line] [cit. 2.11.2010]

Úmluva o právech dítěte dostupné na: <<http://www.osn.cz/dokumentyosn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>> [on - line] [cit. 3.11.2010]

Zájmové vzdělávání dostupné na: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-74-2005-sb-1>> [on - line] [cit. 9.11.2010]

Zákon o pedagogických pracovnících dostupné na: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/platne-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-lednu>> [on - line] [cit. 9.11.2010]

PŘÍLOHA 1

INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

ZÁKLADY PRÁCE S POČÍTAČEM

Očekávané výstupy – 1. a 2. období

žák

- *využívá základní standardní funkce počítače a jeho nejběžnější periferie*
- *respektuje pravidla bezpečné práce s hardware i software a postupuje poučeně v případě jejich závady*
- *chrání data před poškozením, ztrátou a zneužitím*

Učivo

- základní pojmy informační činnosti – informace, informační zdroje, informační instituce
- struktura, funkce a popis počítače a přídatných zařízení
- operační systémy a jejich základní funkce
- seznámení s formáty souborů (doc, gif)
- multimediální využití počítače
- jednoduchá údržba počítače, postupy při běžných problémech s hardware a software
- zásady bezpečnosti práce a prevence zdravotních rizik spojených s dlouhodobým využíváním výpočetní techniky

VYHLEDÁVÁNÍ INFORMACÍ A KOMUNIKACE

Očekávané výstupy – 1. a 2. období

žák

- *při vyhledávání informací na internetu používá jednoduché a vhodné cesty*
- *vyhledává informace na portálech, v knihovnách a databázích*
- *komunikuje pomocí internetu či jiných běžných komunikačních zařízení*

Učivo

- společenský tok informací (vznik, přenos, transformace, zpracování, distribuce informací)
- základní způsoby komunikace (e-mail, chat, telefonování)
- metody a nástroje vyhledávání informací
- formulace požadavku při vyhledávání na internetu, vyhledávací atributy

ZPRACOVÁNÍ A VYUŽITÍ INFORMACÍ

Očekávané výstupy – 1. a 2. období

žák

- *pracuje s textem a obrázkem v textovém a grafickém editoru*

Učivo

- základní funkce textového a grafického editoru

2. stupeň

VYHLEDÁVÁNÍ INFORMACÍ A KOMUNIKACE

Očekávané výstupy

žák

- *ověřuje věrohodnost informací a informačních zdrojů, posuzuje jejich závažnost a vzájemnou návaznost*

Učivo

- vývojové trendy informačních technologií
- hodnota a relevance informací a informačních zdrojů, metody a nástroje jejich ověřování
- internet

ZPRACOVÁNÍ A VYUŽITÍ INFORMACÍ

Očekávané výstupy

žák

- *ovládá práci s textovými a grafickými editory i tabulkovými editory a využívá vhodných aplikací*
- *uplatňuje základní estetická a typografická pravidla pro práci s textem a obrazem*
- *pracuje s informacemi v souladu se zákony o duševním vlastnictví*
- *používá informace z různých informačních zdrojů a vyhodnocuje jednoduché vztahy mezi údaji*
- *zpracuje a prezentuje na uživatelské úrovni informace v textové, grafické a multimediální formě*

Učivo

- počítačová grafika, rastrové a vektorové programy
- tabulkový editor, vytváření tabulek, porovnávání dat, jednoduché vzorce
- prezentace informací (webové stránky, prezentační programy, multimedia)
- ochrana práv k duševnímu vlastnictví, copyright, informační etika

PŘÍLOHA 2

Milí žáci,

jsem studentkou pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a chtěla bych vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká masmédií (počítač, televize, internet apod.) a trávení volného času.. Výsledky budou sloužit jako podklad pro mou diplomovou práci. Dotazník je anonymní, neuvádějte své jméno. Zvolenou odpověď označte.

*Děkuji za vyplnění dotazníku.
Petra Haluzíková*

1. Tvé pohlaví

- a) dívka
- b) chlapec

2. Kolik je ti let?

- a) 12
- b) 13
- c) 14
- d) 15

3. Jak nejčastěji trávíš volný čas?

- a) chodím do zájmových kroužků
- b) sledováním televize
- c) hraním her na počítači
- d) čtením knih
- e) internet
- f) přípravou do školy
- g) sportem
- h) s kamarády
- i) jiná činnost (napiš jaká).....

4. Jaké masmédiium nejvíce používáš?

- a) televizi
- b) počítač, internet
- c) rádio
- d) časopisy, noviny
- e) knihy
- f) jiné.....

5. Máš doma počítač?

- a) ano
- b) ne

6. Jestliže ano, k jaké činnosti ho nejvíce využíváš?

- a) internet
- b) hraní her
- c) sledování filmů, poslech hudby
- d) jiná činnost (jaká).....
- e) počítač nepoužívám

7. Kolik hodin denně trávíš u počítače?

- a) méně jak hodinu denně
- b) 1 - 2 hodiny denně
- c) 2 - 3 hodiny denně
- d) 3 - 4 hodiny denně
- e) více jak 4 hodiny denně
- f) počítač nepoužívám každý den

8. Nejvíce využíváš internet k:

- a) zjišťování informací (škola, vlastní potřeba)
- b) komunikace s přáteli (Facebook, ICQ)
- c) hraní her
- d) stahování hudby nebo filmů
- e) jiný (napiš jaký).....

9. Ví rodiče, co vyhledáváš na internetu?

- a) ano, kontrolují mě
- b) ne, nezajímá je to

10. Jak často sleduješ televizi?

- a) méně jak dvě hodiny denně
- b) 2 – 3 hodiny denně
- c) 3 – 4 hodiny denně
- d) více jak 4 hodiny denně

11. Jaké pořady nejraději sleduješ?

- a) seriály
- b) filmy
- c) naučné dokumenty (historické, přírodopisné...)
- d) zpravodajství
- e) zábavné pořady (soutěže, reality show, hudební pořady, talk show...)
- f) jiné (napíš jaké).....

12. Zakazují ti rodiče dívat se na pořady, které nejsou vhodné pro tvůj věk (např. kde je násilí apod.)?

- a) ano
- b) ano, ale stejně se dívám na co chci
- c) ne, je jim jedno na co se dívám

13. Říkají ti rodiče kolik hodin denně můžeš strávit u elektronických masmédií (televize, počítač, internet)?

- a) ano
- b) ne

14. Kdyby si měl/a zpracovat do školy nějaké téma, potřebné informace si zjistíš:

- a) na internetu – je spolehlivý a dá se tam zjistit vše
- b) na internetu, ale informace si ověřím i u jiných zdrojů např. v knihách
- c) půjdu do knihovny, internetu vůbec nevěřím

15. Jaké tvrzení je ti nejbližší?

- a) Bez televize a počítače s internetem si nedokáži představit den.
- b) Televizi a počítač s internetem beru pouze jako příjemné doplnění dne.
- c) Den trávím raději jinými aktivitami než sezením u počítače nebo televize.

PŘÍLOHA 3

II KRITICKÉ HODNOTY TESTOVÉHO KRITÉRIA CHÍ-KVADRÁT

Stupně volnosti	Hladina významnosti	
	0,05	0,01
1	3,841	6,635
2	5,991	9,210
3	7,815	11,341
4	9,488	13,277
5	11,070	15,086
6	12,592	16,812
7	14,067	18,475
8	15,507	20,090
9	16,919	21,666
10	18,307	23,209
11	19,675	24,725
12	21,026	26,217
13	22,362	27,688
14	23,685	29,141
15	24,996	30,578
16	26,296	32,000
17	27,587	33,409
18	28,868	34,805
19	30,144	36,191
20	31,410	37,576

21	32,671	38,932
22	33,924	40,289
23	35,172	41,638
24	36,415	42,980
25	37,652	44,314
26	38,885	45,642
27	40,113	46,963
28	41,337	48,278
29	42,557	49,588
30	43,773	50,892

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petra Haluzíková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	RNDr. Evžen Růžička, CSc.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Děti, volný čas a masmédia
Název v angličtině:	Children, their free time and mass media
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na děti, jejich volný čas a masmédia. Seznamuje s obdobím školního věku, jednotlivými druhy masmédií a pojmem volný čas. Popisuje funkce masmédií a jejich vliv. Zabývá se stručným vývojem volného času a seznamuje s vědním oborem „Pedagogika volného času.“ Výzkum byl zaměřen na to, jak děti nejčastěji tráví volný čas a jaká masmédia nejvíce využívají. Práce je doplněna o grafy a tabulky.
Klíčová slova:	Dětství, masmédia, volný čas
Anotace v angličtině:	This diploma work is focused on children, their free time and mass media. It introduces school age period, various kinds of mass media and the concept of free time. It describes the function of mass media and their influence. It deals with a brief development of free time and it introduces the scientific discipline „Pedagogy of free time.“ The research was focused on how children most frequently spend their free time and what media they use most. The work is supplemented by graphs and tables.
Klíčová slova v angličtině:	Childhood, mass media, free time

Přílohy vázané v práci:	3 přílohy
Rozsah práce:	82 stran + 6 stran příloh
Jazyk práce:	Český